

การจัดการความรู้การท่องเที่ยว
โดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์ในพื้นที่
ท่องเที่ยวสามเหลี่ยมทองคำ
อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย¹
Knowledge of creative community
tourism management in golden
triangle area, Chiang Saen District,
Chiang Rai Province

ธีรภัท ชัยพิพัฒน์²

Theraphat Chaiphiphat

¹ บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่อง “การจัดการความรู้การท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์ในพื้นที่ท่องเที่ยวสามเหลี่ยมทองคำ อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย” ประจำปี 2560 ได้รับทุนสนับสนุนจากกองทุนวิจัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

² รองศาสตราจารย์ ดร. วิทยาลัยสหวิทยาการ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ เพื่อศึกษาองค์ความรู้ในการจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ในพื้นที่ท่องเที่ยวสามเหลี่ยมทองคำ อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย ปัญหาของการวิจัยคือ 1) เนื้อหาที่เชื่อมโยงความรู้เกี่ยวกับการนำความรู้มาจัดการความรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนบ้านสบรวก ในพื้นที่ท่องเที่ยวสามเหลี่ยมทองคำ มีวิธีดำเนินการอย่างไร และ 2) เนื้อหาที่เชื่อมโยงของความรู้เกี่ยวกับศักยภาพในการใช้องค์ความรู้บ้านสบรวกในพื้นที่ท่องเที่ยวสามเหลี่ยมทองคำมีรูปแบบการจัดการความรู้ในลักษณะอย่างไร ประชากรที่ใช้ในการวิจัยเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย จำนวน 30 ราย มีผู้ให้ข้อมูลหลักคือ 1) ผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยว จำนวน 3 ราย 2) คนพื้นที่ในชุมชนบ้านสบรวก จำนวน 15 ราย 3) หน่วยงานภาครัฐ จำนวน 2 ราย และ 4) นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ จำนวน 10 ราย ผู้วิจัยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ วิธีดำเนินการวิจัยคือ ศึกษาศักยภาพของชุมชน แลกเปลี่ยนเรียนรู้ในชุมชนกับกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในเรื่องการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ประมวลองค์ความรู้ ข้อมูลที่ได้จากกระบวนการต่างๆ ในการจัดการความรู้ และได้องค์ความรู้ใหม่ในรูปแบบของการจัดการความรู้ในพื้นที่ทำการวิจัย ผลการวิจัยพบว่า องค์ความรู้ในการจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนบ้านสบรวกกล่าวคือ องค์ความรู้ที่ประยุกต์ใช้สามารถนำมาใช้ในการจัดการความรู้การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของพื้นที่ท่องเที่ยวสามเหลี่ยมทองคำได้เป็นอย่างดี โดยองค์ความรู้นั้นสามารถจำแนกความรู้ได้เป็น 4 ด้าน คือ 1) องค์ความรู้ด้านทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภททรัพยากรทางธรรมชาติ เช่น แม่น้ำโขง ดอยสะเกี และทรัพยากรทางด้านวัตถุ เช่น โบราณสถาน วัด และพิพิธภัณฑ์ 2) องค์ความรู้ด้านบทบาทของบ้านสบรวกต่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ 3) องค์ความรู้ด้านผลลัพธ์จากการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

4) องค์ความรู้ด้านรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ โดยกลุ่มวิสาหกิจชุมชนนี้เป็นกลุ่มที่มีการนำองค์ความรู้มาใช้ในการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ได้อย่างมีประสิทธิภาพในพื้นที่ท่องเที่ยวสามเหลี่ยมทองคำ ส่วนศักยภาพของการใช้องค์ความรู้ในการจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในพื้นที่ท่องเที่ยวสามเหลี่ยมทองคำพบว่า มีกระบวนการสำคัญคือ กิจกรรมสร้างสรรค์ที่มาจากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย โดยเฉพาะบ้านสบรวกกับนักท่องเที่ยว ศักยภาพของการใช้องค์ความรู้ที่ได้จากการสังเคราะห์มีลักษณะเป็นพลวัต กิจกรรมสร้างสรรค์นำสู่การผสมผสานขององค์ความรู้ เกิดเป็นศักยภาพของการใช้องค์ความรู้ชุดใหม่ที่เป็นหัวใจในการนำความรู้ไปใช้ และเป็นพลังของบ้านสบรวกในการขับเคลื่อนการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในพื้นที่ท่องเที่ยวสามเหลี่ยมทองคำในเบื้องต้นได้

คำสำคัญ: การจัดการความรู้, การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

Abstract

The study aimed at knowledge of creative tourism management in golden triangle area, Chiang Saen District, Chiang Rai Province with the research questions as 1) how connects knowledge was used for knowledge management of creative tourism of Sob Ruak community in golden triangle area, and 2) how ability was use for knowledge the community's pattern of knowledge management. Sample group consisted of thirty stakeholders including 1) three tourism entrepreneurs, 2) fifteen local people, 3) two government officers, and 4) ten tourists, both Thai tourists and foreigners. Qualitative research method was used to study the community potentials and sharing/learning on creative tourism between local people and stakeholders as well as to codify knowledge received from processes on knowledge management and to get new knowledge of knowledge management in golden triangle area. The study found that knowledge of creative tourism management in Sob Ruak community can be greatly applied for knowledge management of creative tourism in cultural tourist attractions in golden triangle area. The knowledge can be divided into four parts: 1) knowledge of effective tourism activities 's natural resources (e.g. Mekong River and Doi Sa Ngo) and man-made resources (e.g. historic site, temple and museum), 2) knowledge of role at Sob Ruak community for creative tourism, 3) knowledge of results from creative tourism, 4) knowledge of based tourism. The community enterprise effectively applied the knowledge for creative tourism in golden triangle area. The potential of using knowledge of creative tourism management in golden triangle area mainly depended on creative activities based on knowledge sharing among stakeholders, especially between Son Ruak community and tourists.

The potential of dynamically using the synthesized knowledge and creative activities led to knowledge integration emerging the potential of using new knowledge that was the main point of knowledge application and the strength of Sob Ruak community to primarily drive creative tourism in golden triangle area.

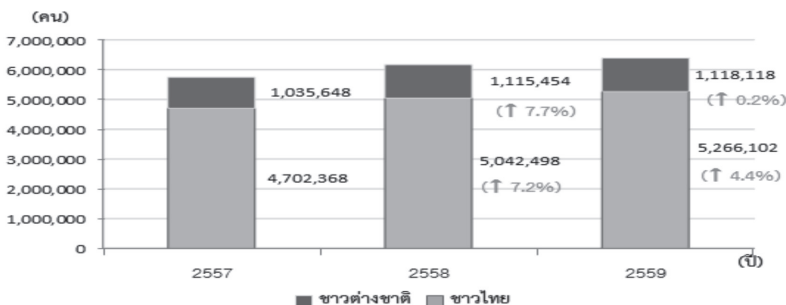
Keywords: knowledge management, creative tourism,

บทนำ

ปัจจุบันนับว่าเป็นโลกยุคสังคมฐานความรู้ (Knowledge-based Society) ที่มีการแข่งขันในการสร้างองค์ความรู้ใหม่ๆ ให้เกิดขึ้น เพราะจะเป็นรากฐานสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศให้เกิดความยั่งยืน สามารถพึ่งพาตนเอง และนำไปแข่งขันในเวทีโลกได้ ความรู้ถือเป็นนวัตกรรมในยุค 4.0 ที่ใช้ควบคู่กับเทคโนโลยีสมัยใหม่ในการสร้างพลังขับเคลื่อนเพื่อพัฒนาสู่สังคมเศรษฐกิจบนฐานความรู้ที่มี เกิดเป็นการพึ่งพาตนเองอย่างเข้มแข็งภายใต้การบริหารจัดการตนเองในรูปแบบต่างๆ ของคนในพื้นที่หนึ่ง รัฐบาลได้สนับสนุนให้มีการพัฒนาสอดคล้องกับวิสัยทัศน์ของแผนการท่องเที่ยวอาเซียน พ.ศ. 2554-2558 (ASEAN Tourism Strategic Plan 2011-2015) ดังนั้นยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศจึงได้มีการบูรณาการงานด้านการท่องเที่ยวเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาเศรษฐกิจ ซึ่งประเทศไทยผลักดันการเปลี่ยนแปลงประเทศจากเศรษฐกิจยุคเก่าเข้าสู่เศรษฐกิจยุคใหม่ (New Economy) คือ เศรษฐกิจสร้างสรรค์ (Creative Economy) ภายใต้แนวคิดการขับเคลื่อนเศรษฐกิจบนพื้นฐานของการใช้องค์ความรู้ การศึกษา และสร้างสรรคงาน การใช้ทรัพย์สินทางปัญญาที่เชื่อมโยงกับพื้นที่ทางวัฒนธรรม การสังคมความรู้ของสังคม เทคโนโลยี และนวัตกรรมสมัยใหม่ได้นำไปสู่การขับเคลื่อนด้านการท่องเที่ยวของประเทศได้เกิดขึ้น ปรากฏการณ์ด้านการท่องเที่ยวของประเทศพบว่า ในปี พ.ศ. 2559 คาดว่าจะมีจำนวนนักท่องเที่ยวต่างชาติประมาณ 32 ล้านคน และนักท่องเที่ยวชาวไทยท่องเที่ยวภายในประเทศ 140 ล้านคน/ ครั้ง โดยเป้าหมายรายได้จากการท่องเที่ยวในปีที่กำหนดไว้ที่ 2.4 ล้านล้านบาท อาจกล่าวได้ว่าเป็นปัจจัยที่ส่งเสริมการขยายตัว ได้แก่ สถานการณ์การท่องเที่ยวของโลกในปี พ.ศ. 2559 ที่คาดว่าจะมีการขยายตัวอย่างต่อเนื่องในระดับร้อยละ 3-4 ราคาน้ำมันในตลาดโลกยังคงอยู่ในระดับต่ำ การเมืองภายในประเทศยังคงมีเสถียรภาพ

การขยายเส้นทางการบินมายังประเทศไทยของสายการบินต่างๆ ทั้งจากยุโรป จีน และเวียดนาม ตลอดจนการส่งเสริมการท่องเที่ยวภายในประเทศอย่างต่อเนื่อง (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2560, น. 12-24) และมีรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวที่ดีให้กับชุมชนบ้านสบรวกนั้นคือ “การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์” ดังนั้นการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยชุมชนเป็นกิจกรรมที่สัมพันธ์กับประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม วิถีชีวิต และเอกลักษณ์ของชุมชน โดยเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวหรือผู้มาเยือนเข้าไปมีส่วนร่วมกับเจ้าของพื้นที่ ในการสร้างประสบการณ์ทางวัฒนธรรมที่มีลักษณะเฉพาะของชุมชน จนเกิดความเข้าใจเอกลักษณ์นั้นอย่างลึกซึ้งและเกิดความประทับใจในชุมชนที่ได้ท่องเที่ยว ในขณะที่เจ้าของพื้นที่หรือผู้จัดกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ได้เห็นคุณค่าของมรดกทางวัฒนธรรม ได้รับการจ้างงาน มีรายได้เสริม ได้สร้างทุนทางสังคม ได้พัฒนาความสามารถในการทำงาน และสร้างภาพลักษณ์ที่ดีให้กับชุมชน ผ่านการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ตามหลักการพัฒนาที่ยั่งยืน (Richards & Marques, 2012, p. 1-11) จังหวัดเชียงรายได้รับการส่งเสริมและการพัฒนาการท่องเที่ยวจากภาครัฐภายใต้ ยุทธศาสตร์การพัฒนา การดำรงฐานวัฒนธรรมล้านนา เพื่อเพิ่มมูลค่าการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์สูงถึง 495.6 ล้านบาท ซึ่งทำให้จำนวนนักท่องเที่ยวชาวไทย และชาวต่างชาติ ในปี พ.ศ. 2559 เพิ่มขึ้นจากปีก่อนร้อยละ 4.4 และร้อยละ 0.2 ดังภาพประกอบที่ 1

ภาพประกอบที่ 1 จำนวนนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวในจังหวัด เชียงรายระหว่างปี พ.ศ. 2557-2560

() คืออัตราการเปลี่ยนแปลงของจำนวนผู้เยี่ยมชมของนักท่องเที่ยว
ที่มา: สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬา จังหวัดเชียงราย
จาก www.chiangrai.mots.go.th/graph_views.php?graph_id=16,
เข้าถึงข้อมูลเมื่อวันที่ 9 มกราคม พ.ศ. 2562

จากภาพประกอบที่ 1 พบว่านักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นจำนวนผู้ที่มาท่องเที่ยวในจังหวัดเพิ่มสูงขึ้น ส่งผลให้เกิดการใช้จ่ายภายในจังหวัดมากขึ้น เกิดการสร้างรายได้จากการท่องเที่ยว โดยแนวโน้มรายได้จากการท่องเที่ยวเพิ่มสูงขึ้นในทุกปี โดยในปี พ.ศ. 2559 จังหวัดเชียงรายมีมูลค่าจากการท่องเที่ยวสูงถึง 23,748 ล้านบาท เมื่อเปรียบเทียบกับปี พ.ศ. 2558 ที่มีรายได้จากการท่องเที่ยวเท่ากับ 22,848 ล้านบาท เพิ่มขึ้นร้อยละ 3.9 แต่เมื่อเปรียบเทียบกับปี พ.ศ. 2557 มีรายได้จากการท่องเที่ยว 20,424 ล้านบาท เพิ่มขึ้นถึงร้อยละ 11.9 จึงเป็นปีที่ภาคเศรษฐกิจของจังหวัดเชียงรายขับเคลื่อนด้วยการท่องเที่ยวเป็นสำคัญ ในขณะที่สถานการณ์การท่องเที่ยวในปี พ.ศ. 2560 นั้นความเติบโตด้านการท่องเที่ยวยังคงดำเนินอยู่ต่อเนื่อง ส่วนเศรษฐกิจด้านอื่นๆ

ก็เติบโตเช่นกันคือ การค้าชายแดน ซึ่งตามปกติจะมีอัตราเติบโตขึ้นร้อยละ 10 ต่อปี เพราะเป็นการค้ากับประเทศเพื่อนบ้านทั้งประเทศเมียนมา สปป.ลาว และจีนตอนใต้ ซึ่งสินค้าไทยเป็นที่นิยมและเป็นที่ต้องการของ ตลาดประเทศต่างๆ ในอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขงอย่างมาก วิสาหกิจชุมชน (Small and Micro Community Enterprise: SMCE) ถือเป็นกิจการของชุมชน เกี่ยวกับการผลิตสินค้า การให้บริการหรือการอื่นๆ ที่ดำเนินการโดย คณะบุคคลที่มีความผูกพัน มีวิถีชีวิตร่วมกันและรวมตัวกันประกอบกิจการ ดังกล่าว ไม่ว่าจะเป็นนิติบุคคลในรูปแบบใด หรือไม่ใช่นิติบุคคล เพื่อ สร้างรายได้และเพื่อการพึ่งพาตนเองของครอบครัว ชุมชนและระหว่างชุมชน (Community Enterprise Promotion Division, 2013, p. 23-25) ซึ่งวิสาหกิจ ชุมชนในพื้นที่ท่องเที่ยวสามเหลี่ยมทองคำได้รับการยอมรับในเรื่องของ การผลิตสินค้าและการให้บริการที่มีคุณภาพ และมีลักษณะเด่นน่าสนใจติด อันดับต้นๆ ของจังหวัดเชียงราย เช่น กลุ่มมันเกรียบ กลุ่มประมงพื้นบ้าน กลุ่มถักทอ เป็นต้น เมื่อวิเคราะห์ศักยภาพของพื้นที่ท่องเที่ยวสามเหลี่ยม ทองคำตามปัจจัยการสนับสนุนการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของรัฐบาลให้ ประสบความสำเร็จ ซึ่งประเทศไทยมีศักยภาพที่จะจัดการด้านการท่องเที่ยว เชิงสร้างสรรค์ได้ เพราะสามเหลี่ยมทองคำเป็นพื้นที่ที่มีทรัพยากร การท่องเที่ยวอุดมสมบูรณ์ สามารถจัดให้อยู่ในรูปแบบของการท่องเที่ยว เชิงสร้างสรรค์ได้อย่างหลากหลาย ได้แก่ กลุ่มชาติพันธุ์ อาหารการกิน และการแต่งกาย เป็นต้น อีกทั้งยังเป็นพื้นที่ทางชุมชนที่มีความเชื่อร่วมกัน ของคนในท้องถิ่นที่มีมาช้านานเกี่ยวกับการก่อตั้งบ้านเรือน และ สถานที่สำคัญต่างๆ ประกอบกับการได้รับความร่วมมือจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ในท้องถิ่นในการสนับสนุนการท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง ได้แก่ เจ้าของธุรกิจ ที่พัก ร้านอาหาร เรือนำเที่ยว และหน่วยงานภาครัฐ เป็นต้น มีรูปแบบ การท่องเที่ยวที่ปฏิบัติเปลี่ยนไปตามยุคสมัยคือเป็นการจัดนำเที่ยวโดย

บริษัทนำเที่ยวมีทั้งแบบหมู่คณะและส่วนตัวในลักษณะของการเยี่ยมชมถ่ายรูป ชื่นชมกับความงามของธรรมชาติ วัฒนธรรมชุมชน และนักท่องเที่ยวบางกลุ่มมีโอกาสใกล้ชิดชุมชนในลักษณะการเรียนรู้งานฝีมือผ่านวิสาหกิจชุมชนบ้านสบรวก การรับประทานอาหารพื้นเมือง และการซื้อของที่ระลึก โดยการมีส่วนร่วมและมีปฏิสัมพันธ์อย่างไม่เป็นทางการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จะเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องเป็นไปตามการพัฒนาเศรษฐกิจในพื้นที่ต่อไป การจัดการความรู้ประกอบด้วย 4 กระบวนการ ได้แก่ 1) การค้นหาค้นคว้าความรู้ (Knowledge Discovery) คือพัฒนาความรู้ใหม่ที่เป็นความรู้ชัดแจ้งความรู้ฝังลึกซึ่งเป็นความรู้ที่ได้จากการสังเคราะห์ข้อมูลและสารสนเทศ 2) การจัดเก็บองค์ความรู้ (Knowledge Capture) คือ กระบวนการจัดเก็บความรู้ที่ชัดแจ้งหรือความรู้ฝังลึก ซึ่งเป็นความรู้จากคน สิ่งประดิษฐ์และหน่วยงานภายในองค์กร 3) การถ่ายทอดองค์ความรู้ (Knowledge Transfer) คือการถ่ายทอดความรู้ที่ชัดแจ้ง และความรู้ฝังลึกไปสู่บุคคลกลุ่มคน และองค์กร และ 4) การประยุกต์ใช้ความรู้ (Knowledge Application) คือการใช้ประโยชน์จากความรู้ที่ได้ค้นหาค้นคว้า การจัดเก็บองค์ความรู้ และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้มาประกอบการพิจารณาการตัดสินใจเพื่อให้การดำเนินงานในอนาคตมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น (Becerra and Sabherwal, 2004, p. 17-20) ดังนั้นการจัดการความรู้จึงมีความสำคัญต่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของบ้านสบรวกในพื้นที่ท่องเที่ยวสามเหลี่ยมทองคำที่มีลักษณะเฉพาะตัว เพราะจะทำให้ชุมชนเกิดการรับรู้ ความเข้าใจในศักยภาพของตน สามารถถูกนำมาใช้เป็นสิ่งดึงดูดในการท่องเที่ยวผ่านการมีส่วนร่วมทางความรู้ของสมาชิกในชุมชนได้เป็นอย่างดีที่จะช่วยส่งเสริมเศรษฐกิจการท่องเที่ยวของชุมชนบนพื้นฐานการใช้ความรู้ในการสร้างสรรค์งาน ภูมิปัญญาที่มีความเชื่อมโยงกับรากฐานทางวัฒนธรรม การสั่งสมความรู้ของชุมชน เทคโนโลยี นวัตกรรมสมัยใหม่ ซึ่งก่อให้เกิด

การขับเคลื่อนทางเศรษฐกิจ และสร้างมูลค่าเพิ่มต่อสิ่งต่างๆ ได้ เพื่อให้นักท่องเที่ยวรับรู้ถึงความเป็นไปของชุมชนในพื้นที่ท่องเที่ยวสามเหลี่ยมทองคำในแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว ทั้งนี้เพื่อส่งเสริมให้การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เป็นที่รู้จักมากยิ่งขึ้น เพื่อนำไปสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในที่สุด

คำถามการวิจัย

เนื้อหาที่เชื่อมโยงความรู้เกี่ยวกับการนำความรู้มาจัดการความรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์และศักยภาพในการใช้องค์ความรู้ของบ้านสบรวก ในพื้นที่ท่องเที่ยวสามเหลี่ยมทองคำ มีวิธีดำเนินการ มีรูปแบบการจัดการความรู้อย่างไร

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาองค์ความรู้ในการจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ บริบทพื้นที่ท่องเที่ยวสามเหลี่ยมทองคำ โดยวิสาหกิจชุมชนของบ้านสบรวก อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย
2. เพื่อศึกษาศักยภาพในการใช้องค์ความรู้มาจัดการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์บริบทพื้นที่ท่องเที่ยวสามเหลี่ยมทองคำ โดยวิสาหกิจชุมชนของบ้านสบรวก อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย

แนวคิดในการวิจัย

ใช้แนวคิดการจัดการความรู้ (Knowledge Management) มาเป็นกรอบบ่งชี้การจัดการความรู้ที่มีประสิทธิภาพในวิสาหกิจชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในพื้นที่ท่องเที่ยวสามเหลี่ยมทองคำ โดยทิพวรรณ หล่อสุวรรณรัตน์ (2553, น. 77-80) ได้กล่าวถึงแนวคิดนี้ไว้ว่า การจัดการความรู้เป็นการแสวงหาความรู้ที่มีประโยชน์และมีผลต่อการดำเนินงานจากแหล่งต่างๆ ทั้งภายในและภายนอกองค์กร การนำบุคลากรที่มีความรู้และประสบการณ์ที่แตกต่างกันเข้ามาทำงานร่วมกันเพื่อก่อให้เกิดความรู้ใหม่ๆ ขึ้น การจัดการความรู้เป็นการสร้างความรู้เพื่อสร้างความรู้ใหม่ขึ้น โดยความรู้จะอยู่ใน 2 รูปแบบ คือ ความรู้ที่ชัดแจ้ง (Explicit Knowledge) และความรู้ซ่อนเร้นหรือความรู้ที่ฝังอยู่ในตัวบุคคล (Tacit Knowledge) โดยความรู้ที่ถูกสร้างขึ้นจะถูกนำไปใช้ในขั้นตอนการดำเนินงานขององค์กร และการจัดการความรู้เป็นการจัดเก็บและค้นคืนความรู้ (Knowledge Storage and Retrieval) การจัดเก็บความรู้เป็นขั้นตอนที่เกิดขึ้นต่อเนื่องจากขั้นตอนของการสร้างความรู้ในการจัดเก็บความรู้ต้องกำหนดสิ่งสำคัญที่จะเก็บไว้เป็นองค์ความรู้ และต้องพิจารณาถึงวิธีการในการจัดเก็บ ทั้งนี้เพราะการจัดเก็บคือการจัดความรู้ไว้เป็นระบบหรือเป็นหมวดหมู่ให้เกิดความง่ายในการจัดการ การเข้าถึง และการนำกลับมาใช้ใหม่ อีกทั้งการจัดการความรู้ยังเป็นการถ่ายทอดความรู้และการใช้ประโยชน์ อาจจะอาศัยช่องทางของการสื่อสารด้วยการพบปะพูดคุย การเขียน การฝึกอบรม การประชุมสัมมนา การสรุปข่าวสาร เป็นต้น ส่วนสิทธิธนิฐ ประพุทธินิติสาร (2557, น. 50-58) กล่าวว่า การได้มาของ “เนื้อความรู้” ต้องเป็นเรื่องที่ต่อยอดมาจากความรู้แบบ Know Why หมายถึงในขั้นปฏิบัติจะมีการตั้งโจทย์เพื่อหาสาเหตุแล้วต้องนำมาจัดการก่อน-หลัง เพื่อมุ่งไปที่คำถามจะแก้ไขอย่างไรจึงจะได้ผล และต้องมีการสร้างความรู้พร้อมกับการทดสอบ ปฏิบัติการแก้สาเหตุนั้นๆ

ให้ได้ผลจริงผ่านการทดสอบระดับหนึ่ง โดยลักษณะของการสร้างความรู้จะเป็นการแสวงหารวบรวมแนวทางหรือปฏิบัติการที่ได้ผลมีการนำเข้าและวิเคราะห์ร่วมโดยใช้องค์ความรู้ เทคโนโลยีจากภายนอกบูรณาการกับทุนความรู้ ภูมิปัญญา และวิธีปฏิบัติจากภายใน มีการวิเคราะห์ความเป็นไปได้ มีการทดสอบ ทั้งหมดเพื่อทำให้ผู้ปฏิบัติการหลัก (Key Actors) และผู้ปฏิบัติการทั่วไปภายในชุมชนและพื้นที่เห็นภาพว่าทำได้และแก้ปัญหาได้ และเห็นแนวทางปฏิบัติว่าจะทำอะไร ทำอย่างไร เพื่อให้เกิด “เนื้อหา” และจะสมบูรณ์ยิ่งขึ้นหากเห็นว่าตอนเริ่ม ระหว่าง และสิ้นสุดการสร้างเนื้อหาจะพบกับอุปสรรคอะไร และจัดการกับมันได้อย่างไร การสร้างความรู้แบบนี้ถือเป็นตรรกะว่าเป็นการสร้างความรู้แบบ Know How ได้สมบูรณ์ที่สุดนำไปสู่การแก้ไขเป็นมรรคผล

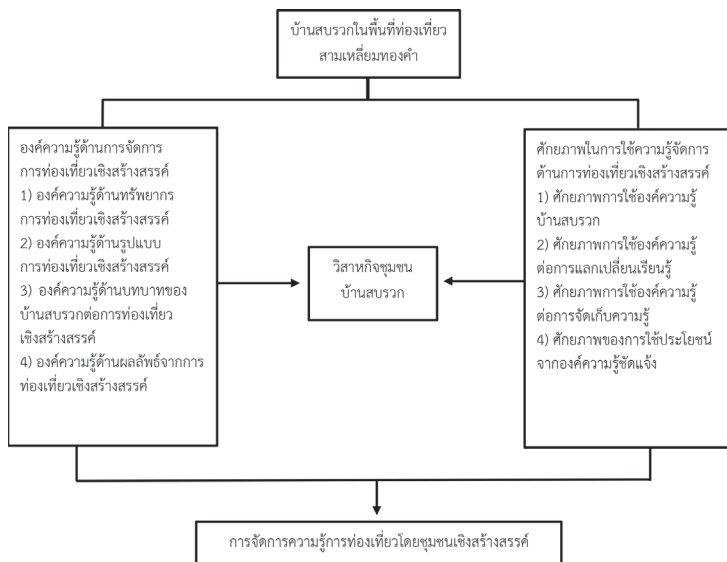
สำหรับแนวคิดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (Creative Tourism Concept) เป็นแนวคิดที่ถูกนำเสนอโดย Raymond และ Richards โดยกล่าวว่าเป็นการท่องเที่ยวที่มอบโอกาสผู้เดินทางในการพัฒนาศักยภาพ การสร้างสรรค์ของตนผ่านการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยประสบการณ์จริงที่เป็นไปตามลักษณะเฉพาะของพื้นที่เป้าหมายที่ได้ท่องเที่ยว (Richards and Raymond, 2000, p. 16-20) ซึ่งเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่พัฒนาต่อยอดจากการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม มุ่งเน้นการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมชุมชน เปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมกับกิจกรรมการท่องเที่ยวจากชุมชน และส่งเสริมการผลิตสินค้าชุมชนป้อนสู่ตลาด เพื่อตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว (Wurzburger, 2010, p. 15-25) ดังนั้นเมื่อการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์มีลักษณะเชิงกระบวนการนั้นหมายถึง ความสามารถในการเพิ่มคุณค่าในตัวเองที่สร้างโอกาสให้แก่แหล่งท่องเที่ยวปลายทางนั้นๆ ได้ ด้วยการสร้างนวัตกรรมหรือสินค้าที่เกี่ยวข้องกับชุมชนใหม่ๆ ได้นั่นเอง (Romana, 2013, p. 1307-1320)

ซึ่งการสร้างคุณค่าให้แก่แหล่งท่องเที่ยวปลายทาง เพื่อสร้างความพึงพอใจให้กับนักท่องเที่ยว ซึ่งการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จึงเป็นเรื่องที่ต้องตระหนักถึง โดยเฉพาะการให้ความสำคัญเกี่ยวกับการสร้างความยั่งยืนด้านการท่องเที่ยวที่เป็นกระแสหลักอยู่ในปัจจุบัน

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาองค์ความรู้ และศักยภาพในการใช้องค์ความรู้มาจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ บริบทพื้นที่ท่องเที่ยวสามเหลี่ยมทองคำ โดยวิสาหกิจชุมชนบ้านสบรวก อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย โดยนำข้อมูลที่ได้จากการเก็บข้อมูลภาคสนาม มาสังเคราะห์องค์ความรู้ด้านการจัดการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ประกอบด้วย 1) องค์ความรู้ด้านทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ 2) องค์ความรู้ด้านรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ 3) องค์ความรู้ด้านบทบาทของบ้านสบรวกต่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ และ 4) องค์ความรู้ด้านผลลัพธ์จากการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ อีกทั้งยังสังเคราะห์ถึงศักยภาพในการใช้องค์ความรู้มาจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ประกอบด้วย 1) ศักยภาพของการใช้องค์ความรู้ของบ้านสบรวก 2) ศักยภาพของการใช้องค์ความรู้ต่อกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ 3) ศักยภาพของการใช้องค์ความรู้ในการจัดเก็บความรู้ 4) ศักยภาพของการใช้ประโยชน์จากองค์ความรู้ขัดแย้งต่อการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ หลังจากนั้นสร้างรูปแบบการจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยชุมชนบ้านสบรวกในพื้นที่ท่องเที่ยวสามเหลี่ยมทองคำผ่านกิจกรรมสร้างสรรค์ของวิสาหกิจชุมชน โดยอาศัยการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์แสดงได้ดังภาพประกอบที่ 2

ภาพประกอบที่ 2 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษา “การจัดการความรู้การท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์ในพื้นที่ท่องเที่ยวสามเหลี่ยมทองคำ อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย” มุ่งเน้นเพื่อทำความเข้าใจวิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยวบ้านสบรวกในการจัดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

1. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้เกี่ยวข้องกับการบวนการวิจัยด้วยการเป็นนักท่องเที่ยว จากนั้นจึงดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในฐานะนักวิจัย โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) เพื่อศึกษามุมมองและประสบการณ์เกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยชุมชนจากสมาชิกวิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยวบ้านสบรวก นักพัฒนาการท่องเที่ยว และผู้นำชุมชน และใช้วิธีการสนทนากลุ่ม

(Focus group) ร่วมกับการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant observation) และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-Participant Observation) รวมทั้ง การสนทนาอย่างไม่เป็นทางการ (Informal Discussion) เฉพาะกลุ่มสมาชิก วิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยวบ้านสบรวก เพื่อตรวจสอบความถูกต้อง ครบถ้วน และความน่าเชื่อถือได้ของข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยมีการ เก็บรวบรวมข้อมูล 2 ลักษณะประกอบด้วย

1) แหล่งข้อมูลปฐมภูมิ การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) จากผู้ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จากชุมชนบ้านสบรวกในพื้นที่ท่องเที่ยวสามเหลี่ยมทองคำ ได้แก่ ผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวจำนวน 3 ราย คนพื้นที่ในบ้านสบรวกจำนวน 15 ราย หน่วยงานภาครัฐจำนวน 2 ราย และนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติจำนวน 10 ราย

2) แหล่งข้อมูลทุติยภูมิ จากเอกสารที่เกี่ยวข้อง เช่น เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ และที่ว่าการอำเภอเชียงแสน รวมถึงเอกสารอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเพื่อวิเคราะห์เอกสาร (Document analysis) หลังจากนั้นนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ตามแนวทางการวิจัยเชิงคุณภาพด้วยวิธีการพรรณนาวิเคราะห์ และนำเสนอผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

2. เครื่องมือในการวิจัย ผู้วิจัยใช้แบบสอบถามประกอบการสัมภาษณ์ เป็นลักษณะแบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interviewing) เป็นการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) ที่ได้คัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive sampling) เพื่อให้ได้บุคคลที่สามารถตอบคำถามตามความต้องการของผู้วิจัยได้ดีที่สุด โดยมีแนวคำถาม (Guideline Questions) ที่เป็นประเด็นคำถามหลักๆ ในการใช้เป็นแนวทางการสัมภาษณ์ ทั้งนี้จะเป็นการสัมภาษณ์แบบไร้โครงสร้าง (Unstructured Interview) สำหรับถามเกี่ยวกับการจัดการความรู้การท่องเที่ยว

เชิงสร้างสรรค์ในพื้นที่ท่องเที่ยวสามเหลี่ยมทองคำ ในการนำความรู้เข้าไปจัดการเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ และการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) สำหรับถามหัวหน้ากลุ่ม องค์กรของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนด้านกิจกรรมสร้างสรรค์ประเภทต่าง ๆ

3. ผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสีย (stakeholder) โดยใช้การเลือกแบบเจาะจง เพื่อนำไปสู่การแลกเปลี่ยนข้อคิดเห็น ข้อเสนอแนะ และการสร้างเครือข่ายในการปฏิบัติงานร่วมกันของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียรวมถึงการสร้างองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องด้านการจัดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนบ้านสบรวกในพื้นที่ท่องเที่ยวสามเหลี่ยมทองคำด้วยความละเอียดลึกซึ้ง โดยผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมีจำนวนทั้งสิ้น 30 ราย มีผู้ให้ข้อมูลหลัก เช่น ผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยว คนพื้นที่ในบ้านสบรวก หน่วยงานภาครัฐ และนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ โดยกลุ่มผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยว ได้แก่ หัวหน้ากลุ่ม/ องค์กร กลุ่มวิสาหกิจชุมชน และเครือข่ายทางสังคมของบ้านสบรวกที่เกี่ยวข้องกับการจัดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในพื้นที่ท่องเที่ยวสามเหลี่ยมทองคำกลุ่มคนในพื้นที่บ้านสบรวก ได้แก่ กลุ่มบุคคลสำคัญของชุมชน เช่น ผู้ใหญ่บ้าน ผู้อาวุโสของชุมชน ประชาชนชาวบ้าน ผู้นำกลุ่มวิสาหกิจชุมชน เป็นต้น กลุ่มผู้ประกอบการต่างๆ เช่น ร้านอาหาร ร้านขายของที่ระลึก ร้านนวดแผนไทยที่พักแรม กลุ่มเรือนำเที่ยว และกลุ่มทัวร์นำเที่ยว เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีกลุ่มวิสาหกิจชุมชนต่างๆ เช่น กลุ่มมันเกรียบ กลุ่มถักทอผ้าพื้นเมือง กลุ่มน้ำพริกลุงสุเทพ กลุ่มสุรากลั่นอุดม เป็นต้น หน่วยงานภาครัฐ ได้แก่ เทศบาลตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน สำนักงานพัฒนาชุมชน อำเภอเชียงแสน เป็นต้น และนักท่องเที่ยว ได้แก่ นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ โดยมีลักษณะของการท่องเที่ยวแบบนักทัศนาจรแบบค้างคืน และกลุ่มที่เข้าร่วมกิจกรรมสร้างสรรค์ เพื่อชุมชนจะได้จัดรูปแบบของกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ให้เหมาะสมกับกลุ่มนักท่องเที่ยว

4. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) โดยนำประเด็นที่ได้จากการสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม และการสังเกต มาถอดความเพื่อจัดระเบียบข้อมูลตามความหมายที่ปรากฏ และสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย จากนั้นนำมาสังเคราะห์ผลเชิงพรรณนาความ เพื่อให้ได้คำตอบเกี่ยวกับการนำผลการวิเคราะห์บริบทชุมชน พื้นที่การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ กระบวนการสร้างความรู้ การถ่ายทอดความรู้ องค์ความรู้ การสนับสนุนและส่งเสริมจากหน่วยงานภาครัฐ มาเขียนเป็นแนวทางของรูปแบบการจัดการความรู้ พร้อมทั้งนำข้อค้นพบ จุดอ่อน จุดแข็งของชุมชนในพื้นที่ท่องเที่ยวสามเหลี่ยมทองคำไปเป็นแนวทางในการพัฒนาด้านการจัดการความรู้ของบ้านสบรวกต่อไป

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การจัดการความรู้การท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์ในพื้นที่ท่องเที่ยวสามเหลี่ยมทองคำ อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย” ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลต่างๆ ตามกระบวนการโดยมีผลการวิจัยดังนี้

1. องค์ความรู้ด้านการจัดการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในพื้นที่ท่องเที่ยวสามเหลี่ยมทองคำ

1.1 องค์ความรู้ด้านทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

บ้านสบรวกในพื้นที่ท่องเที่ยวสามเหลี่ยมทองคำมีทรัพยากรการท่องเที่ยวจำนวนมาก และมีความหลากหลายน่าสนใจ สามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภทคือ 1) ส่วนที่เป็นธรรมชาติ และ 2) ส่วนที่มนุษย์สร้างขึ้น กล่าวคือ

ประเภทแรก ส่วนที่เป็นธรรมชาติ พื้นที่ท่องเที่ยวสามเหลี่ยมทองคำเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติสำคัญแห่งหนึ่งของอำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย แม่น้ำโขงถือเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่มีความโดดเด่นและมีเอกลักษณ์เฉพาะตัวกล่าวคือ มีจุดเด่นทางสภาพภูมิศาสตร์ระบบนิเวศของแม่น้ำโขงเป็นปัจจัยดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เดินทางมาสัมผัสความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติบริเวณสามเหลี่ยมทองคำบ้านสบรวก การศึกษาการจัดการความรู้การท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์ จำเป็นต้องทำความเข้าใจประเด็นระบบนิเวศในพื้นที่สามเหลี่ยมทองคำบ้านสบรวก เพราะเป็นทรัพยากรขั้นพื้นฐานที่สัมพันธ์กับการท่องเที่ยวโดยชุมชน ยิ่งกว่านั้นเป็นการสะท้อนถึงชุดความรู้ ภูมิปัญญาชาวบ้านเกี่ยวกับการจัดการระบบนิเวศแม่น้ำโขงและสามเหลี่ยมทองคำ แสดงได้ดังภาพประกอบที่ 3

ระบบนิเวศแม่น้ำโขง ทรัพยากรธรรมชาติกับการท่องเที่ยวพื้นที่หมู่บ้านสบรวก คือบริเวณแม่น้ำโขงและแม่น้ำรวกไหลบรรจบกันเป็นพรมแดนเชื่อมต่อระหว่างประเทศเมียนมา สปป.ลาว และไทย หรือเรียกว่าสามเหลี่ยมทองคำ แม่น้ำโขงบริเวณสามเหลี่ยมทองคำบ้านสบรวกคือแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติสำคัญ เพราะนักท่องเที่ยวจำนวนมากเมื่อเดินทางมาเยือนสามเหลี่ยมทองคำ ล้วนต้องการนั่งเรือล่องแม่น้ำโขงเพื่อชมทัศนียภาพสามเหลี่ยมทองคำและพื้นที่สองฝั่งโขง แม่น้ำโขงมีความสำคัญต่อวิถีชีวิตคนสบรวกหลากหลายความหมาย กล่าวคือเป็น

แหล่งท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติที่สร้างรายได้ให้ชาวบ้าน และในแง่หนึ่งเป็น
ทรัพยากรธรรมชาติ แหล่งที่พักอาศัยหากินของคนบ้านสบรวก

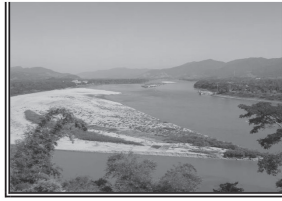
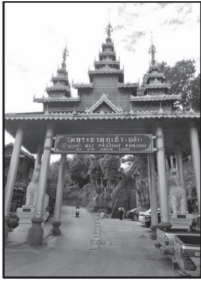
บ้านสบรวกมีแม่น้ำสายหลักไหลผ่านหมู่บ้าน คือแม่น้ำรวก
แม่น้ำโขง และลำน้ำสาขา คือห้วยเกี้ยง ส่วนต้นกำเนิดของแหล่งน้ำเหล่านี้
มีความแตกต่างกัน เช่น ต้นกำเนิดแม่น้ำรวกอยู่ในเขตเทือกเขาของเมียนมา
แม่น้ำไหลผ่านอำเภอแม่สายและอำเภอเชียงแสน เป็นพรมแดนธรรมชาติ
ระหว่างประเทศไทยกับเมียนมา ส่วนต้นน้ำของลำห้วยเกี้ยงไหลมาจาก
พื้นที่ป่าต้นน้ำในเขตตำบลศรีดอนมูล ผ่านทิศใต้ของหมู่บ้านสบรวก
ทิศเหนือของบ้านห้วยเกี้ยง สามเหลี่ยมทองคำเป็นตำแหน่งที่แม่น้ำโขง
และแม่น้ำรวกไหลมาบรรจบกัน (คณะวิจัยชาวบ้านเชียงของ-เวียงแก่น, 2549,
น. 45-50)

ประเภทที่สอง ส่วนที่มนุษย์สร้างขึ้น ในพื้นที่ท่องเที่ยว
สามเหลี่ยมทองคำพบว่ามีการท่องเที่ยวในส่วนที่มนุษย์สร้างขึ้น
อยู่จำนวนมาก เช่น ทรัพยากรการท่องเที่ยวด้านประวัติศาสตร์อย่าง
วัดพระธาตุปูเข้า พิพิธภัณฑสถาน หาดด้านสังคมและวัฒนธรรมอย่าง
วิถีชีวิตของคนในชุมชนบ้านสบรวก กลุ่มสล่าเมืองครูเสาร์แก้ว เล่าดี ส่วน
ด้านบันเทิงและความเพลิดเพลินอย่างซุ้มประตูปะตู และตลาดเช้าบ้านสบรวก
จากทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มนุษย์สร้างขึ้นกล่าวได้ว่า เมื่อบ้านสบรวก
ก้าวเข้าสู่กระแสการท่องเที่ยวตั้งแต่ทศวรรษ 2530 ชาวบ้านเปลี่ยนวิถี
การประกอบอาชีพเพื่อตอบสนองนักท่องเที่ยว เช่น ให้บริการที่พัก ร้านอาหาร
จำหน่ายสินค้าที่ระลึก รวมถึงบริการเรือนำเที่ยว ยิ่งกว่านั้นทรัพยากร
การท่องเที่ยวของชุมชนได้รับการพัฒนาเพิ่มมูลค่าเพื่อเป็นทุนทาง
การท่องเที่ยว เช่น เส้นทางล่องเรือชมทัศนียภาพสองฝั่งโขง เส้นทางศึกษา
ธรรมชาติและวิถีชุมชนบ้านสบรวก ดอยสะเกี๊ แหล่งท่องเที่ยวทางบกที่
สำคัญบริเวณสามเหลี่ยมทองคำบ้านสบรวก ได้แก่ สถานที่ชมทัศนียภาพ

ของแม่น้ำโขงช่วงที่ไหลผ่าน 3 ประเทศ และวิถีชีวิตของชาวบ้านสองฝั่งโขง โดยเฉพาะบริเวณวัดพระธาตุภูเข้าซึ่งเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวด้านประวัติศาสตร์ที่ตั้งอยู่บนภูเขาสูง เป็นตำแหน่งที่เหมาะสมกับการชมทิวทัศน์ของแม่น้ำโขง อีกทั้งวัดแห่งนี้เป็นวัดเก่าแก่นักท่องเที่ยวสามารถสักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์ได้อีกด้วย ส่วนบริเวณพระพุทธรูปล้านตื้อ หรือพระเชียงแสนสี่แผ่นดินเป็นตำแหน่งที่นักท่องเที่ยวนิยมไปชมความงามของแม่น้ำโขงเช่นกัน เห็นได้จากสำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดเชียงราย ดำเนินการสร้างและปรับปรุงจุดชมภูมิทัศน์เพื่อตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว เพราะบริเวณพระเชียงแสนสี่แผ่นดินเป็นตำแหน่งที่สามารถมองเห็นจุดบรรจบระหว่างแม่น้ำโขงกับแม่น้ำรวกซึ่งเป็นพรมแดนทางธรรมชาติ บ่งบอกจุดสิ้นสุดอาณาเขตของประเทศไทย สปป.ลาว และเมียนมา นอกจากนี้พื้นที่ท่องเที่ยวสามเหลี่ยมทองคำมีแหล่งท่องเที่ยวสำคัญที่บอกเล่าประวัติความเป็นมาของพื้นที่แห่งนี้คือ พิพิธภัณฑ์หอผืนผ้าแสดงเรื่องราวการปลูกฝิ่นในพื้นที่สามเหลี่ยมทองคำ และการเปลี่ยนแปลงพื้นที่แห่งนี้จากอดีตถึงปัจจุบัน ยิ่งกว่านั้นพื้นที่ท่องเที่ยวสามเหลี่ยมทองคำบ้านสบรวกมีแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศคือ เส้นทางศึกษาธรรมชาติ เช่น พิพิธภัณฑ์อาข่า ดอยสะเกี๋ และศูนย์พัฒนาพันธุ์พืชเพื่อการเกษตร และวิถีชุมชนบ้านสบรวก-ดอยสะเกี๋ และศูนย์พัฒนาพันธุ์พืชเพื่อการเกษตรโครงการหลวง เป็นต้น สามเหลี่ยมทองคำมีบ้านสบรวก สถานที่ท่องเที่ยวเชิงศาสนาและเป็นศูนย์รวมความศรัทธาของพุทธศาสนิกชน เช่น พระเจ้าล้านตื้อ จากบันทึกคำบอกเล่าของชาวเชียงแสนในหนังสือตามรอยพระเจ้าล้านทองทิพย์ (พระเจ้าล้านตื้อ) เล่าว่า เมื่อปี พ.ศ. 2479 พรานปลากำลังทอดแหหาปลาอยู่กลางแม่น้ำโขง บริเวณหน้าสถานีตำรวจภูธรอำเภอเชียงแสน เห็นพระรัศมีบนพระเกศาและส่วนพระเศียรถึงพระหนุของพระพุทธรูปขนาดใหญ่โผล่ขึ้นกลางน้ำ อย่างไรก็ตามคำบอกเล่าของพรานปลาผู้นี้ขัดแย้งกับหลักฐานที่ค้นพบ

เมื่อ พ.ศ. 2466 กล่าวคือ มีการค้นพบพระวัดมีทองคำแล้วนำไปประดิษฐานที่วัดคว้าง (หลังตลาดเชียงแสน) ต่อมาย้ายไปเก็บรักษาที่วัดปงสนุก และวัดมุงเมืองตามลำดับและเนื่องในโอกาสมหามงคลสมัยสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 ทรงเจริญพระชนมายุครบ 72 พรรษาในวันที่ 12 สิงหาคม พ.ศ. 2547 และเนื่องในโอกาสมหามงคลสมัยสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 ทรงเจริญพระชนมายุครบ 72 พรรษาในวันที่ 12 สิงหาคม พ.ศ. 2547 คณะสงฆ์และจังหวัดเชียงรายร่วมกันจัดสร้างพระพุทธรูปล้านตื้อเชียงแสนสี่แผ่นดินเฉลิมพระเกียรติขนาดหน้าตักกว้าง 9.99 เมตร สูง 15 เมตร ประทับบนเรือแก้วกุดศุภกรรมประดิษฐาน ณ บริเวณสามเหลี่ยมทองคำ ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย พร้อมสร้างตุงเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 และสมเด็จพระบรมราชินีนาถ ในรัชกาลที่ 9 บริเวณด้านข้างพระพุทธรูปอีกด้วย คณะผู้จัดสร้างมีความคิดเห็นร่วมกันว่า ดินแดนเชียงแสนเป็นแหล่งอารยธรรม อีกทั้งพระเจ้าล้านตื้อได้เป็นศูนย์รวมศรัทธาของพุทธศาสนิกชนในภูมิภาคลุ่มน้ำโขง หากค้นพบอาจมีการอ้างสิทธิความเป็นเจ้าของและกลายเป็นความขัดแย้งระหว่างประเทศ

ภาพประกอบที่ 4 วัดพระธาตุภูเข้า (ซ้าย) จุดชมทิวทัศน์ของแม่น้ำโขง
บนพระธาตุภูเข้า (กลาง) พระพุทธรูปล้านตื้อ (ขวา)
พื้นที่ท่องเที่ยวสามเหลี่ยมทองคำ

ดังนั้นจึงเห็นสมควรสร้างพระพุทธรูปล้านตื้อองค์จำลอง เพื่อ
สักการบูชาแทนองค์จริง ปัจจุบันพระพุทธรูปล้านตื้อเป็นสถานที่ท่องเที่ยว
ทางศาสนา ที่ผู้มาท่องเที่ยวต้องมาสักการบูชา ชมความงามของพุทธศิลป์
ตระกูลเชียงแสน อีกทั้งบริเวณนี้เป็นจุดที่สามารถมองเห็นดินแดนสามเหลี่ยม
ทองคำท่ามกลางความสงบของแม่น้ำโขง

1.2 องค์ความรู้ด้านรูปแบบกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ผู้มาเยือนจะได้พูดคุยเกี่ยวกับทรัพยากร
การท่องเที่ยวทางธรรมชาติ สถานที่สำคัญ (Landmark) วิถีชีวิตและวัฒนธรรม
ในบ้านสบรวกในพื้นที่ท่องเที่ยวสามเหลี่ยมทองคำ รวมทั้งได้แลกเปลี่ยน
ความคิด ประสบการณ์ หรือความรู้เกี่ยวกับการบริหารจัดการวิสาหกิจ
ชุมชนท่องเที่ยวระหว่างผู้มาเยือนกับชาวบ้าน กลุ่มวิสาหกิจชุมชนใน
ฐานะเจ้าของพื้นที่ การลงมือทำเองของนักท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวจะได้
ชมการทำประมงพื้นบ้าน ได้ลองจับปลาเก็บไข่หรือสาหร่ายแม่น้ำโขง
ด้วยตนเอง ทำเกษตรริมโขงให้กับพื้นที่ ทำมันเกรียบ ทำน้ำพริกสุเทพ
และงานถักทอผ้าพื้นเมือง ถือเป็นกิจกรรมที่สร้างความเป็นส่วนหนึ่งของ

ชุมชนให้กับนักท่องเที่ยว บ้านสบรวกได้พยายามสร้างจุดท่องเที่ยวแห่งใหม่ นำเสนอต่อการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์คือ กาดเข้าบ้านสบรวกริมโขงเป็นหนึ่งในแนวคิดการพัฒนาชุมชนและการกำหนดกิจกรรมใช้พื้นที่ชุมชนให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตชุมชนบ้านสบรวก ซึ่งเป็นแนวทางการพัฒนาและการใช้ประโยชน์พื้นที่ท่องเที่ยวสามเหลี่ยมทองคำ ลักษณะเฉพาะของตลาดนัดก็คือการใช้พื้นที่สาธารณะเป็นตลาดเช้า ตลอดจนพลวัตความเปลี่ยนแปลงของการใช้พื้นที่สาธารณะจัดกิจกรรมตลาดเช้ามีมานานแล้ว เป็นไปตามแผนพัฒนาเมืองน้ำอยู่มาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2545 ในช่วงต้นของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545-2549) ที่จัดให้มีขึ้นในเมืองหลักของไทยในภาคต่าง ๆ โดยมีเป้าหมายพื้นฐานของการจัดกิจกรรมผสมผสานไว้ 3 ลักษณะคือ 1) ลดมลพิษ 2) ประหยัดพลังงาน และ 3) ส่งเสริมการท่องเที่ยว (Oranratmanee, 2012, p. 32-40) เมื่อแนวคิดการใช้ตลาดเช้าเป็นแลนด์มาร์กแห่งใหม่เพื่อการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ พื้นที่ท่องเที่ยวสามเหลี่ยมทองคำได้เตรียมลานจอดรถไว้บริการอยู่สองจุด คือจุดหน้าซุ้มประตูโขงเป็นที่จอดรถขนาดใหญ่ เช่น รถบัส และจุดใกล้บริเวณริมแม่น้ำโขงเป็นที่จอดรถขนาดกลางและขนาดเล็ก เช่น รถตู้ รถยนต์ส่วนตัว นอกจากนี้ยังอำนวยความสะดวกการจัดการขยะโดยจัดจ้างบริษัทเอกชนเข้ามาดำเนินการทุกวัน (เฉพาะจุด เช่น จุดตามร้านค้าต่าง ๆ และจุดที่อยู่นอกเหนือพื้นที่ ๆ เป็นที่แออัดของนักท่องเที่ยว) และเทศบาลตำบลเวียงเข้ามาจัดการขยะทุกวันเช่นกัน (เป็นจุดที่มีถังขยะแบบแยกประเภทขยะ) สำหรับพื้นที่ท่องเที่ยวในบ้านสบรวกที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวจัดกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ตามวิสาหกิจชุมชนมีการจำกัดขยะโดยในชุมชนมีแหล่งกำจัดขยะของชุมชนรองรับ รวมถึงเทศบาลเข้ามาจัดการขยะ และการกำจัดขยะของแต่ละครัวเรือนเองด้วยการฝัง เผา และการตากแห้งนำมาใช้ประโยชน์ด้านอื่น ๆ เช่น ขยะประเภทของสดหรือขยะสดจะนำมาตากแห้ง หรือหมักทำปุ๋ยหมักต้นไม้

มีการกำหนดพื้นที่จัดวางถังขยะ จัดแยกประเภทของถังขยะ ซึ่งปัจจุบันพบว่ามีการจัดวางถังขยะกระจายตามพื้นที่ท่องเที่ยวสามเหลี่ยมทองคำทั้งหมด 12 จุดๆ ละ 4 ถัง โดยแยกสีเพื่อแยกประเภทของขยะ กล่าวคือ สีน้ำเงิน เป็นขยะทั่วไป สีแดงเป็นขยะอันตราย สีเหลืองเป็นขยะรีไซเคิล และสีเขียวเป็นขยะเปียก เป็นต้น

ภาพประกอบที่ 5 ตลาดเช้าบ้านสบรวก จากการผลักดันให้เป็นแลนด์มาร์กแห่งใหม่ (บนซ้าย) ศูนย์จำหน่ายอาหาร (บนขวา) ลานจอดรถขนาดเล็ก (ล่างซ้าย) และถังขยะแยกประเภท (ล่างขวา) ในพื้นที่ท่องเที่ยวสามเหลี่ยมทองคำ

1.3 องค์ความรู้ด้านบทบาทของบ้านสบรวกต่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ประกอบด้วยการเล่าเรื่องราว โดยปราชญ์ชาวบ้านกลุ่มวิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยวบ้านสบรวกจะทำหน้าที่แนะนำอธิบายเกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งปลูกสร้างที่มีอยู่ภายในพื้นที่

ท่องเที่ยวสามเหลี่ยมทองคำ ตั้งแต่ประวัติความเป็นมา ลักษณะที่โดดเด่น และประโยชน์ที่คนในชุมชนได้รับจากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งปลูกสร้างเหล่านั้น รวมทั้งความเชื่อประเพณีต่างๆ อาหารที่เป็นเอกลักษณ์ และการประกอบอาชีพ อีกทั้งการดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ที่ชาวบ้านกลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านสบรวกจะทำหน้าที่พานักท่องเที่ยวไปชมรับฟัง และไปทดลองทำกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ต่างๆ เช่น การท่องเที่ยวทางแม่น้ำโขง ประเพณีหรือพิธีกรรมทางศาสนา การประกอบอาหาร และการทำของใช้ โดยกำหนดระดับการมีส่วนร่วมแตกต่างกันไปตามความสนใจของผู้มาเยือน

1.4 องค์ความรู้ด้านผลลัพธ์จากการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

ผลที่มีต่อพื้นที่ท่องเที่ยวสามเหลี่ยมทองคำ เมื่อมีการจัดกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์แล้วทำให้ประชาชนชาวบ้านกลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านสบรวกและชาวบ้านเกิดรายได้จากการขายโปรแกรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ได้แก่ ค่าเช่าพักโฮมสเตย์ ค่าอาหาร ค่ากิจกรรมลงเรือ ทำขนม รวมทั้งได้รับการตอบสนองความต้องการทางจิตใจโดยเฉพาะความสุขที่ได้เผยแพร่คุณค่าของชุมชนและมีรูปภาพที่เกิดขึ้นระหว่างชาวบ้านกับนักท่องเที่ยว ในขณะที่เดียวกันชาวบ้านมีรายได้จากการส่งมอบวัตถุดิบให้กับวิสาหกิจชุมชน และบ้านสบรวกได้รักษามรดกทางวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติให้สมบูรณ์และสมดุล และผลที่มีต่อนักท่องเที่ยวคือนอกจากความสนุกสนานที่นักท่องเที่ยวได้รับแล้ว ยังได้รับประสบการณ์การท่องเที่ยวอย่างลึกซึ้ง จากการได้สัมผัส ทดลองลงมือทำด้วยตนเอง เกิดเป็นการจดจำประทับใจ การเห็นคุณค่าของทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีอยู่ในพื้นที่บ้านสบรวก และยินดีส่งมอบมูลค่าให้กับกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ได้

2. ศักยภาพในการใช้องค์ความรู้มาจัดการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์บริเวณพื้นที่ท่องเที่ยวสามเหลี่ยมทองคำ โดยวิสาหกิจชุมชน

2.1 ศักยภาพของการใช้องค์ความรู้ของบ้านสบรวก

ปัจจุบันการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เป็นการท่องเที่ยวรูปแบบใหม่ อันเป็นผลมาจากปัจจัยทางสังคมวิทยาที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง พฤติกรรม การบริโภคของนักท่องเที่ยว ดังนั้นการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของพื้นที่ท่องเที่ยวสามเหลี่ยมทองคำจึงพยายามสร้างศักยภาพในการใช้องค์ความรู้มาพัฒนาตามแนวคิดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ เมื่อพิจารณาเรื่องคุณภาพและการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในและภายนอกของชุมชนบ้านสบรวกในพื้นที่ท่องเที่ยวสามเหลี่ยมทองคำแล้วพบว่า องค์ประกอบด้านการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ด้านศักยภาพและสิ่งแวดล้อม ด้านสังคมและวัฒนธรรม และด้านเศรษฐกิจมีระดับคุณภาพดี ซึ่งเป็นจุดแข็ง (Strengths) ของชุมชน มีความพร้อมที่สามารถขับเคลื่อนให้เกิดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่มีวัฒนธรรมที่งดงาม มีทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ ดังนั้นการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ควรเน้นการส่งเสริมเรื่องการมีส่วนร่วมในประสบการณ์ในทุกด้านผ่านการจัดกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ผ่านกลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านสบรวก เพื่อเป็นเครื่องมือในการทำให้เกิดการเรียนรู้และสร้างความประทับใจ ร่วมกับการสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อผลักดันให้เกิดการอนุรักษ์ การสืบทอด คงไว้ซึ่งอัตลักษณ์ของชุมชน โดยบ้านสบรวกในพื้นที่ท่องเที่ยวสามเหลี่ยมทองคำมีศักยภาพที่สามารถรองรับด้านการท่องเที่ยวได้ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ศักยภาพของบ้านสบรวกในการใช้องค์ความรู้มาจัดการความรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในพื้นที่ท่องเที่ยวสามเหลี่ยมทองคำ

ศักยภาพของบ้านสบรวกในการรองรับนักท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์	ตัวชี้วัด	ศักยภาพของบ้านสบรวกในการใช้องค์ความรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์
ด้านกายภาพและสิ่งแวดล้อม	พื้นที่	1. ชุมชนในพื้นที่มีศักยภาพสามารถรองรับนักท่องเที่ยวในระดับปานกลาง 50-100 คน เนื่องจากไม่สามารถขยายพื้นที่ได้อีก (เป็นพื้นที่ในบ้านสบรวกกับพื้นที่ท่องเที่ยวสามเหลี่ยมทองคำ ซึ่งไม่นับรวมพื้นที่พิพาทห้วยฝั้นกับดอยสะเก้ง) 2. ชุมชนมีศักยภาพในการรองรับนักท่องเที่ยวที่ไม่นอนค้างคืนได้ประมาณ 30-80 คน และสามารถรองรับนักท่องเที่ยวที่เข้ามาทำกิจกรรมสร้างสรรค์แบบไม่ค้างคืนได้ประมาณ 50 คน และแบบค้างคืนได้ประมาณ 30 คน (โฮมสเตย์ไม่นับรวมโรงแรมในพื้นที่สามเหลี่ยมทองคำ) 3. ชุมชนมีศักยภาพในการจัดการความรู้ผ่านกิจกรรมสร้างสรรค์ รองรับนักท่องเที่ยวที่สนใจเข้ามาเรียนรู้ เช่น กลุ่มมัณฑะเลย์ กลุ่มน้ำพริกทุ่งสุเทพ กลุ่มสุรากลั่นอุดม กลุ่มถักทอ และกลุ่มประมงน้ำโขง เป็นต้น

ศักยภาพของ บ้านสบรวก ในการรองรับ นักท่องเที่ยว เชิงสร้างสรรค์	ตัวชี้วัด	ศักยภาพของบ้านสบรวกในการใช้องค์ ความรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์
		4. มีศักยภาพด้านลานจอดรถในระดับปานกลาง ซึ่งชุมชนมีที่จอดรถเฉพาะกลุ่มที่พักโฮมสเตย์เท่านั้น แต่มีบริการจอดรถ ณ ลานจอดรถตรงสามเหลี่ยมทองคำด้านหน้าชุมชน และลานจอดรถในวัดสบรวกสามเหลี่ยมทองคำ 5. ศักยภาพด้านการรักษาสีสิ่งแวดล้อม ชุมชนมีถึงขยะประจำจุดต่างๆ และมีเจ้าหน้าที่กำจัดขยะในแม่น้ำโขง ซึ่งจะทำสัปดาห์ละ 3-4 วัน 6. การสร้างสมดุลระหว่างความต้องการที่จะพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศกับความจำเป็นในการอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยว โดยชุมชนมีแผนพัฒนาการท่องเที่ยวทุก 2 ปี ในการจัดการตามขีดความสามารถโดยยอมให้นักท่องเที่ยวมากที่สุดที่ใช้ประโยชน์จากทรัพยากรการท่องเที่ยวได้มากที่สุด โดยพยายามควบคุมผลกระทบทางลบให้เกิดขึ้นให้มากที่สุด

ศักยภาพของ บ้านสบรวก ในการรองรับ นักท่องเที่ยว เชิงสร้างสรรค์	ตัวชี้วัด	ศักยภาพของบ้านสบรวกในการใช้องค์ ความรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์
ด้านสังคม และวัฒนธรรม	นโยบาย การพัฒนา การท่องเที่ยว และภูมิปัญญา ชาวบ้าน	1. ชุมชนมีแผนพัฒนาการท่องเที่ยวทุก 2 ปี เพื่อนำแผนไปพัฒนาร่วมกับหน่วยงานภาครัฐ 2. การจัดตั้งกลุ่มวิสาหกิจต่างๆ ในชุมชน เช่น กลุ่มมันเกรียบ กลุ่มผักทอ กลุ่มน้ำพริกสุเทพ กลุ่มสุรากลั่นอุดม และกลุ่ม สล่าครูเสาร์แก้ว เพื่อเป็นการสร้างรายได้ให้กับสมาชิกกลุ่ม (จำนวนสมาชิกไม่แน่นอนเป็นไปตามความสมัครใจ) 3. ชุมชนมีการจัดการรองรับความแตกต่างของทรัพยากรการท่องเที่ยว เพื่อให้เกิดผลกระทบน้อยที่สุด
ด้านเศรษฐกิจ	กลุ่มผู้ประกอบการ	1. ชุมชนมีร้านอาหาร ร้านขายของที่ระลึก ร้านนวดแผนไทย ที่พักแรม กลุ่มเรือนาเที่ยว และกลุ่มทัวร์นาเที่ยวที่คอยบริการนักท่องเที่ยวจรรให้เลือกจับจ่ายใช้สอย (เป็นที่ยิมนักท่องเที่ยวทุกกลุ่ม ทุกรูปแบบการท่องเที่ยว และไม่มีวันหยุด) 2. ชุมชนมีการจัดการรองรับด้านการตลาด โดยยอมให้นักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นจนถึงระดับที่ไปขัดขวางความสามารถของทรัพยากรการท่องเที่ยวในการที่จะให้ประสบการณ์ที่มีคุณค่าแก่นักท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ตามขีดความสามารถที่รองรับได้

จากตารางที่ 1 อธิบายได้ว่า บ้านสบรวกในพื้นที่ท่องเที่ยวสามเหลี่ยมทองคำใช้องค์ความรู้ที่มีอยู่ในชุมชนของตนมาเป็นทุนทางสังคมที่เข้ามาจัดการความรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ได้อย่างมีศักยภาพที่เป็นทั้งทุนมนุษย์ ทุนทางภูมิปัญญา วัฒนธรรม เช่น การสร้างกลุ่มต่าง ๆ เกิดขึ้นเพื่อรองรับการเติบโตของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่เห็นเป็นรูปธรรมชัดเจน มีกระบวนการผลิต ขั้นตอน การบริการที่ไม่เกิดผลเสียในระยะยาวต่อสิ่งแวดล้อม และสังคม ซึ่งกลุ่มต่าง ๆ มีเป้าหมายการทำงานเป็นทีม เน้นเฉพาะคนในชุมชนที่สนใจเข้าร่วมกลุ่มรายได้จากกลุ่มกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ส่วนหนึ่งจะถูกแบ่งให้สมาชิกกลุ่ม และบางส่วนเป็นกองกลางในการจัดซื้อวัตถุดิบที่จำเป็นในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของกลุ่มวิสาหกิจ เช่น กลุ่มผ้าทอที่วัดสุจําเป็นบางชนิดต้องหาซื้ออย่างเครื่องทอผ้า (ชนิดไม่ทอมือ) กลุ่มมันเกรียบที่วัดฤทธิการปลูกมันในบางฤดูกาลไม่เพียงพอต่อการผลิต จึงต้องนำเข้าจากพื้นที่อื่น เป็นต้น รวมถึงการส่งบุคคลไปเรียนรู้ศึกษาดูงานในพื้นที่อื่น เพื่อให้เกิดทักษะใหม่ๆ และนำความรู้มาใช้ในกลุ่มของตน รวมทั้งนำความรู้มาถ่ายทอดให้กับนักท่องเที่ยวที่เข้ามาใช้บริการของกลุ่มกิจกรรมด้านการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

2.2 ศักยภาพของการใช้องค์ความรู้ต่อกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้

การเข้ามาของนักท่องเที่ยวส่งผลให้เกิดการขยายตัวทางเศรษฐกิจ ก่อเกิดกิจกรรมการท่องเที่ยว นำไปสู่การกระบวนการจัดการความรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ โดยเฉพาะมิติเศรษฐกิจ แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่สามารถจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ได้เมื่อพิจารณาตามคุณลักษณะเฉพาะของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ได้กล่าวคือ การตั้งวิสาหกิจชุมชนกลุ่มมันเกรียบสามเหลี่ยมทองคำ เกิดจากการรวมกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านสบรวก ตั้งเมื่อวันที่ 25 มกราคม พ.ศ. 2521

โดยสำนักงานเกษตรอำเภอเชียงแสน ขณะนั้นมีสมาชิกกลุ่มจำนวน 55 คน ดำเนินการแปรรูปผลผลิตการเกษตร ด้วยการนำมันสำปะหลังมาผ่าน กระบวนการแปรรูปเป็นมันเกรียบ ต่อมา พ.ศ. 2545 กลุ่มแม่บ้านยกเลิก กลุ่มเดิม และจัดตั้งกลุ่มแปรรูปมันเกรียบขึ้นใหม่ มีสมาชิก 36 คน ดำเนินการ แปรรูปมันสำปะหลังแบบครบวงจร มีการระดมทุนจากสมาชิกคนละ 500 บาท ต่อ 1 หุ้น และในปี พ.ศ. 2550กลุ่มแม่บ้านได้จดทะเบียนวิสาหกิจ ชุมชนใช้ชื่อว่า “วิสาหกิจชุมชนข้าวเกรียบมันสำปะหลังบ้านสบรวก” กลุ่มมันเกรียบมีศักยภาพในการใช้องค์ความรู้ผ่านการจัดการทุนอย่างเป็น ระบบ ด้วยการจัดทำบัญชีรายรับรายจ่าย และบริหารจัดการทุนที่ได้ รับจากหน่วยงานรัฐเพื่อให้การสนับสนุนกลุ่ม ทั้งนี้กลุ่มได้เก็บเงินออมจาก สมาชิก เพื่อสะสมเป็นผลกำไรตอบแทนช่วงสิ้นปีของทุกปี ปัจจุบันทาง กลุ่มมีผลิตภัณฑ์มันเกรียบแปรรูปเพียงชนิดเดียว ซึ่งแปรรูปจากมันสำปะหลัง แต่มีกิจกรรมหลัก คือการแปรรูปผลผลิตการเกษตรแบบครบวงจร โดยใช้ มันสำปะหลังเป็นวัตถุดิบหลัก ทางกลุ่มดำเนินการปลูกมันสำปะหลังเอง มีสมาชิกที่ทำการปลูก 10 ราย โดยเช่าพื้นที่จากชาวบ้านและมีการวางแผน ปลูกมันสำปะหลัง เพื่อให้มีผลผลิตเพียงพอสำหรับการแปรรูปตลอดปี และ นำมันสำปะหลังที่ปลูกได้จำหน่ายให้แก่กลุ่ม ตรงตามวัตถุประสงค์ของกลุ่ม คือต้องการผลิตวัตถุดิบที่สด สะอาด ธรรมชาติปลอดสารเคมี (รัชณี พิมพ์อุบล, 2554, น. 63)

กลุ่มมันเกรียบมีความเข้มแข็ง และมีสมาชิกที่สนใจเข้าร่วมกลุ่ม โดยเฉพาะการเข้าให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวผ่านกิจกรรมสร้างสรรค์ที่ กลุ่มกำหนดตามแผนชุมชน อีกทั้งกลุ่มยังได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐส่งผล ให้กลุ่มมันเกรียบผ่านการคัดเลือกจากคณะทำงานเครือข่ายองค์ความรู้ หนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ในระดับจังหวัด เป็นตัวแทนไปแข่งขันและสาธิต การแปรรูปอาหารจากภูมิปัญญาชาวบ้านเมื่อวันที่ 22-29 มิถุนายน

พ.ศ. 2552 ณ ศูนย์การค้าอิมแพคเมืองทองธานี กรุงเทพมหานคร จากการเข้าร่วมงานนี้ทำให้ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐมากขึ้น เช่น ได้รับเงินสนับสนุน หรือการอบรมให้องค์ความรู้เพิ่มเติมเพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์มันเกรียบให้มีคุณภาพยิ่งขึ้นดังภาพประกอบที่ 6

ภาพประกอบที่ 6 กลุ่มมันเกรียบบ้านสบรวก กับการใช้องค์ความรู้ในกิจกรรมสร้างสรรค์

กระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในพื้นที่ท่องเที่ยวสามเหลี่ยมทองคำมีการใช้องค์ความรู้เกี่ยวกับสถาปัตยกรรมกล่าวคือ วัดสบรวกสามเหลี่ยมทองคำเป็นสถาปัตยกรรมที่ควรอนุรักษ์ไว้ให้รุ่นหลังได้จดจำภาพทางประวัติศาสตร์ผ่านเรื่องเล่าโดยครูเสาร์แก้ว เลาดิ สล่าเมืองแห่งบ้านสบรวกที่เป็นผู้ทุ่มเททั้งกายและใจในการรักษามรดกทางวัฒนธรรมนี้ไว้ให้คงอยู่กับชุมชนอย่างยั่งยืนต่อไปใช้องค์ความรู้ด้านวัฒนธรรมท้องถิ่น การแข่งเรือเป็นประเพณีดั้งเดิมที่สะท้อนถึงวิถีชีวิตของคนลุ่มแม่น้ำโขง โดยจัดร่วมกับประเพณีแข่งเรือของอำเภอเชียงแสน กระทำในช่วงหลังสงกรานต์เพียง 1 วัน และตั้งแต่ปี พ.ศ. 2551 เป็นต้นมา นายอำเภอเชียงแสนได้เห็นความสำคัญของประเพณีแข่งเรือเพื่อการอนุรักษ์ ส่งเสริมประเพณี อีกทั้งต้อนรับการเติบโตจากการท่องเที่ยว จึงได้ร่วมมือกับทุกระดับตำบล อำเภอ หมู่บ้าน

ซึ่งหมายรวมถึงชุมชนบ้านสบรวกด้วยให้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ประเพณีแข่งเรือไปพร้อมกับเทศกาลสงกรานต์อีกด้วยใช้องค์ความรู้ ภูมิปัญญาด้านอาชีพวิสาหกิจชุมชนยังมีการใช้องค์ความรู้ที่ได้มาจากการเรียนรู้นำมาใช้ในกิจกรรมสร้างสรรค์อีกด้วย

ภาพประกอบที่ 7 วัดสบรวกสามเหลี่ยมทองคำ แลนด์มาร์กของพื้นที่ท่องเที่ยวในบ้านสบรวก (ซ้าย) การแข่งเรือที่บ้านสบรวกเข้าร่วมกับอำเภอเชียงแสน (ขวา)

ที่มา: ทศนีย์ ดอนเนตร, 2556, น. 3

ตารางที่ 2 การใช้องค์ความรู้ของบ้านสบรวกต่อกิจกรรมสร้างสรรค์

การใช้องค์ความรู้	องค์ความรู้ด้านสถาปัตยกรรม	องค์ความรู้ด้านวัฒนธรรมท้องถิ่น	องค์ความรู้ภูมิปัญญาด้านอาชีพ
	วัดสบรวก วัดพระธาตุภูเข้า	วิถีชีวิตและการแข่งเรือ	กลุ่มวิสาหกิจชุมชน กลุ่มร้านอาหาร และ ร้านขายของที่ระลึก
การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ (Socialization)			
การถ่ายทอดและ การแลกเปลี่ยน ความรู้	มีวิทยากรบรรยาย ผ่านกิจกรรม สร้างสรรค์	มีปราชญ์ชาวบ้าน และผู้นำกิจกรรม วัฒนธรรมท้องถิ่น	มีวิทยากรบรรยาย ผ่านกิจกรรม สร้างสรรค์

การใช้องค์ความรู้	องค์ความรู้ ด้านสถาปัตยกรรม	องค์ความรู้ด้าน วัฒนธรรมท้องถิ่น	องค์ความรู้ ภูมิปัญญาด้านอาชีพ
การสกัดองค์ความรู้ (Externalization)			
การบันทึก (ทั้งเป็นลายลักษณ์ อักษรและไม่เป็น ลายลักษณ์อักษร)	มีบันทึกข้อมูลชุมชน และการท่องเที่ยว ทั้งเป็นไฟล์ข้อมูล และเว็บไซต์	มีบันทึกข้อมูลชุมชน และการท่องเที่ยว ทั้งเป็นไฟล์ข้อมูล และเว็บไซต์	มีบันทึกข้อมูลชุมชน และการท่องเที่ยว ทั้งเป็นไฟล์ข้อมูล และเว็บไซต์
การฝังองค์ความรู้ (Internalization)			
การผสมผสานองค์ ความรู้ทั้งจากภายใน และภายนอก	ไม่มี	มีการแลกเปลี่ยน องค์ความรู้ ระหว่างวิทยากร	การแลกเปลี่ยน องค์ความรู้ ระหว่างวิทยากร วิสาหกิจ
การผสมผสานองค์ ความรู้ ทั้งจากภายใน และภายนอก	ไม่มี	วัฒนธรรมกับนัก นักท่องเที่ยวผ่าน กิจกรรมสร้างสรรค์	ชุมชน ร้านอาหาร ร้านจำหน่ายของ ที่ระลึกกับนัก ท่องเที่ยวผ่าน กิจกรรมสร้างสรรค์
การผนวกองค์ความรู้ (Combination)			
การตกผลึกองค์ ความรู้และ องค์ความรู้นั้น กลายเป็นองค์ความรู้ ชุดใหม่	ไม่มี	ไม่มี	มีและสามารถนำมา ใช้ถ่ายทอดองค์ ความรู้ นั้นได้ผ่าน กิจกรรมสร้างสรรค์

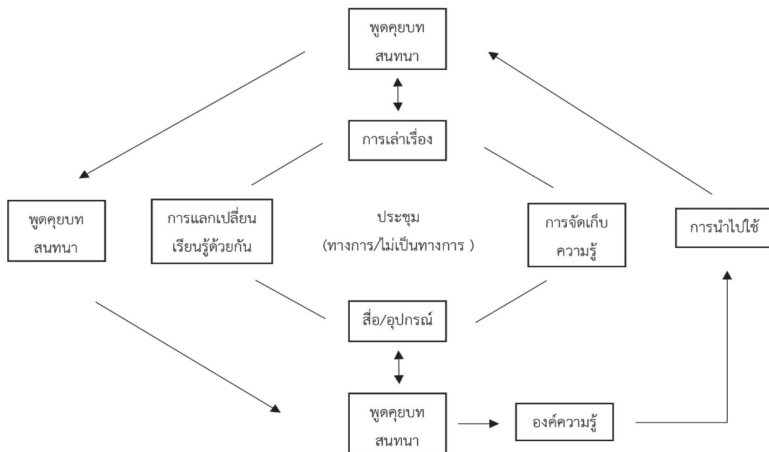
จากตารางที่ 2 การใช้องค์ความรู้ของบ้านสบรวกต่อการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในพื้นที่ท่องเที่ยวสามเหลี่ยมทองคำได้นำไปสู่การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ได้ใช้องค์ความรู้ด้านการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ มีการแบ่งปันประสบการณ์หรือองค์ความรู้ที่ฝังลึกในตัวตนในเรื่องของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในรูปแบบของการแบ่งปันข้อมูลระหว่างคนในชุมชน (Knowledge Sharing) การจัดฐานการเรียนรู้ต่าง ๆ รวมถึงการถ่ายทอดและแบ่งปันความรู้ในเชิงวิชาชีพชุมชน

2.3 ศักยภาพของการใช้องค์ความรู้ในการจัดเก็บความรู้

การจัดเก็บความรู้ต่อการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในพื้นที่ท่องเที่ยวสามเหลี่ยมทองคำพบว่า องค์ประกอบที่สำคัญในการจัดเก็บความรู้ คือ 1) คน 2) ความรู้ 3) กระบวนการ 4) การติดตามประเมินผล ซึ่งตัวความรู้จะก่อให้เกิดการเรียนรู้ เมื่อบ้านสบรวกมีความรู้ในการใช้องค์ความรู้มาจัดการ คือ จะทำให้เกิดกระบวนการเรียนรู้หรือผู้ที่ขับเคลื่อนกิจกรรมสร้างสรรค์ด้านการท่องเที่ยวในรูปแบบต่าง ๆ ในการสร้างการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นในพื้นที่คนในที่นี่หมายถึงคนในชุมชน นักท่องเที่ยว และบุคคลอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมสร้างสรรค์ทั้งหมดที่ต้องมีการเรียนรู้และมีการทำงานร่วมกันเพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกัน อันจะนำไปสู่การเกิดขึ้นขององค์ความรู้ชุดใหม่ขึ้น แต่ทั้งคน และตัวความรู้นั้นจะต้องถูกประสานผ่านกระบวนการที่เป็นตัวเชื่อมสองสิ่งนั้นเข้าไว้ด้วยกัน เพื่อนำไปสู่การเกิดขึ้นของการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และเมื่อความรู้นั้นนำไปใช้แล้วได้ผลจะทำให้เกิดเป็นความรู้ใหม่แล้วบอกต่อ หมุนเวียนกันเป็นวงจรความรู้ภายในตัวเองภายในกลุ่ม ภายในพื้นที่ท่องเที่ยว และขยายออกไปยังนอกพื้นที่ไม่มีที่สิ้นสุดโดยพิจารณาจากกระบวนการวัดปัจจัยนำเข้า (Inputs) กิจกรรม (Activities) และการผลิต (Outputs) ซึ่งต้องทำเป็นไปตามช่วงเวลาที่เหมาะสมระหว่างการทำกิจกรรมต่าง ๆ ไปปฏิบัติเพื่อระบุปัญหาและอุปสรรคของ

การดำเนินโครงการว่าเป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนดไว้หรือไม่ เพื่อหา
มาตรการแก้ไขได้ทันสรุปได้ดังภาพประกอบที่ 8

ภาพประกอบที่ 8 การจัดการความรู้ด้านการเก็บความรู้ในรูปแบบ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้

จากภาพประกอบที่ 8 อธิบายได้ว่าการจัดกิจกรรมด้านการ
ท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์พิจารณาด้วยคุณสมบัติพื้นฐานและกระบวนการ
ดำเนินกิจกรรมที่นำไปสู่การเกิดคุณลักษณะสำคัญภายในตัวผู้จัดกิจกรรม
และนักท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์อย่างชัดเจนกล่าวคือ ผู้จัดกิจกรรมท่องเที่ยว
เชิงสร้างสรรค์จะรู้สึกตระหนักและเห็นคุณค่าในเอกลักษณ์ของตน ค้นพบ
แนวทางเพื่อที่จะนำทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีอยู่เดิมมาต่อยอด หรือฟื้นฟู
ให้กลับมาใช้ประโยชน์ได้อีกครั้ง (Richards, 2011, p. 1225-1253) ได้มีโอกาส
แลกเปลี่ยนเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมผ่านการพูดคุย การเล่าเรื่องส่งต่อ

ประสบการณ์ให้กับนักท่องเที่ยว ในขณะที่นักท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ เมื่อได้เข้ามาเรียนรู้ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์แล้ว จะได้รับประสบการณ์ตรงในการท่องเที่ยว เกิดความเข้าใจอย่างลึกซึ้งและเห็นคุณค่าในเอกลักษณ์นั้น จนเกิดความประทับใจและผูกพันกับเจ้าของพื้นที่ และได้ค้นพบหรือเพิ่มศักยภาพในตนเอง อันเกิดจากการได้มีส่วนร่วมในกิจกรรม ได้เห็น ได้ฟัง ได้ลงมือทำ ได้ค้นหาและเป็นผู้เลือกกิจกรรมด้วยตนเอง โดยผู้จัดกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ทำหน้าที่ให้คำแนะนำ บอกเล่าประสบการณ์ นำกิจกรรม และให้ความช่วยเหลือตามความจำเป็น จะเกิดเป็นองค์ความรู้ใหม่ร่วมกัน และการเก็บความรู้ในลักษณะของการจำ การบันทึก เพื่อพร้อมสำหรับการนำไปใช้ในโอกาสหน้าต่อไป

ด้วยคุณสมบัติด้านพื้นที่และสิ่งแวดล้อมของชุมชนบ้านสบรวก ในพื้นที่ท่องเที่ยวสามเหลี่ยมทองคำสามารถดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวให้เข้าสู่กิจกรรมสร้างสรรค์ และได้รับประสบการณ์ตรงได้อย่างลึกซึ้ง อีกทั้งตัวผู้จัดกิจกรรมมีความพร้อมที่จะนำเสนอเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ผ่านกิจกรรมสร้างสรรค์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ซึ่งส่วนนี้ถือเป็นกระบวนการวัดปัจจัยนำเข้า (Inputs) ของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ โดยใช้กิจกรรม (activities) การจัดกิจกรรมถ่ายทอดข้อมูลหรือองค์ความรู้ โดยเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้ลงมือปฏิบัติ และเสมือนเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน เมื่อกิจกรรมดำเนินสำเร็จลุล่วงสิ่งที่เป็นการผลิต (outputs) กล่าวคือ ต่อนักท่องเที่ยวสร้างสรรค์จะได้รับประสบการณ์ตรง เห็นคุณค่าในการเพิ่มศักยภาพของตนเองในการมีส่วนร่วมในกิจกรรมสร้างสรรค์เกิดเป็นองค์ความรู้ใหม่ที่นักท่องเที่ยวจะหาวิธีการจัดเก็บความรู้ด้วยตนเอง และพร้อมจะนำไปใช้ต่อไป และจากการสัมภาษณ์ผู้นำกิจกรรมสร้างสรรค์ซึ่งเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในพื้นที่ท่องเที่ยวสามเหลี่ยมทองคำพบว่า การจัดเก็บความรู้เป็นสิ่งสำคัญ เพราะ

ความรู้สามารถนำมาใช้ในการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวของแต่ละกลุ่มนักท่องเที่ยวทั้งนักท่องเที่ยว กลุ่มค้างคืน และกลุ่มนักท่องเที่ยวกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ได้อย่างเหมาะสม ทำให้เรียนรู้ได้ว่ากิจกรรมการท่องเที่ยวใดต้องใช้ความรู้อะไรเข้ามาจัดการ และเมื่อเกิดปัญหา และอุปสรรคใดๆ เกิดขึ้นควรบันทึกเป็นชุดองค์ความรู้ไว้ เพื่อนำไปสู่การปรับปรุงพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวในครั้งต่อไปได้

2.4 ศักยภาพของการใช้ประโยชน์จากองค์ความรู้ขีดจำกัดต่อการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

กลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านสบรวกใช้เป็นองค์ความรู้ขีดจำกัดเพื่อนำไปสู่การสร้างนวัตกรรม (innovation) ต่างๆ มากมายในการนำไปใช้ เช่น การแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างชุมชน การทำเอกสารบันทึก หนังสือ วิดีทัศน์ งานวิจัย และเว็บไซต์ เป็นต้น ผลขององค์ความรู้ขีดจำกัดนี้จะนำมาซึ่งการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่งผลต่อยอดให้คนในพื้นที่เกิดแรงกระตุ้นในการพัฒนาศักยภาพของตนเองเป็นผู้ที่มีความสนใจร่วมทางความคิด มีส่วนร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยวสร้างสรรค์จนเกิดเป็นความอยากที่จะสร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆ เพื่อการท่องเที่ยวที่สนุกท้าทาย ผลการวิจัยจากการลงพื้นที่ พบว่าบ้านสบรวกได้ค้นหานวัตกรรมขององค์ความรู้เพื่อการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์บนพื้นฐานของศักยภาพชุมชนที่มีในพื้นที่ท่องเที่ยวสามเหลี่ยมทองคำเป็นแนวทางในการดำเนินกิจกรรมสร้างสรรค์ โดยใช้การประชุมเป็นเวทีเพื่อการพูดคุย แลกเปลี่ยนหรือถกกันระหว่างชุมชนกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ ภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ โดยมีวัตถุประสงค์ในการสร้างเครือข่ายในการทำงานร่วมกันในประเด็นการค้นหานวัตกรรมองค์ความรู้ในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในลักษณะกิจกรรมการท่องเที่ยวแนวใหม่ หรือกิจกรรมเดิมมาใช้ในรูปแบบใหม่เพื่อให้เกิดประโยชน์เชิงเศรษฐกิจและสังคมต่อพื้นที่ท่องเที่ยวสามเหลี่ยมทองคำอย่างยั่งยืนต่อไป

การอภิปรายผล

จากการวิจัยครั้งนี้มีข้อค้นพบที่นำมาอภิปรายได้ดังนี้
ด้านองค์ความรู้ในการจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์
มีดังนี้

1. องค์ความรู้ด้านทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

ผลการวิจัยพบว่า ทรัพยากรธรรมชาติเป็นปัจจัยพื้นฐานที่ก่อให้เกิดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ โดยชุมชนต้องพัฒนาความโดดเด่นและดึงดูดนักท่องเที่ยว อีกทั้งยังต้องมีระบบจัดการในการอนุรักษ์และสร้างความยั่งยืนให้เกิดขึ้น บ้านสบรวกในพื้นที่ท่องเที่ยวสามเหลี่ยมทองคำมีความโดดเด่นในเรื่องธรรมชาติที่สวยงาม มีวัฒนธรรมดนตรี มีท่าเลที่ตั้งเหมาะสมสามารถเชื่อมโยงไปยังประเทศเพื่อนบ้านอย่างเมียนมา สปป.ลาวผ่านเส้นทางลำน้ำโขง และเส้นทาง R3A ในสปป.ลาวเชื่อมไปยังจีนตอนใต้ได้อีกด้วย มีแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ และแหล่งท่องเที่ยวที่มนุษย์สร้างขึ้น องค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ต้องนำความคิดเชิงสร้างสรรค์ไปใช้ในการพัฒนา สร้างบรรยากาศแห่งการเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์จากทรัพยากรที่มีอยู่ในพื้นที่ บ้านสบรวกได้สร้างกิจกรรมสร้างสรรค์ต่างๆ ที่อาศัยทรัพยากรในพื้นที่ โดยเฉพาะการเดินทางท่องเที่ยวตามธรรมชาติที่พัฒนาความคิดสร้างสรรค์ผ่านการเรียนรู้หลายรูปแบบให้แก่นักท่องเที่ยว ทั้งนี้สถุณี อาชวานันทกุล (2560) ได้สนับสนุนการใช้ทรัพยากรสิ่งแวดล้อมว่าเป็นหัวใจของการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างคุ้มค่า ซึ่งเป็นไปตามหลักการของ World Tourism Organization (2016) ที่กล่าวว่า การจัดการภายใต้ขีดความสามารถของระบบธรรมชาติมีการทดแทนการฟื้นฟูให้สามารถผลิต และให้บริการต่างๆ โดยไม่ลดถอยหรือเสื่อมโทรมลง ตระหนักถึงการมีส่วนร่วมของชุมชน และความต้องการของชุมชนนำไปสู่การสร้างกิจกรรมสร้างสรรค์ในพื้นที่ท่องเที่ยวได้

2. องค์ความรู้ด้านบทบาทของบ้านสรวกต่อการจัดการ

การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ผลการวิจัยพบว่า บ้านสรวกมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่สามารถทำได้เพียงในระดับปฏิบัติการ เช่น ผ่านกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในการจัดกิจกรรมสร้างสรรค์ให้แก่นักท่องเที่ยวเท่านั้น แต่ในระดับของการแสดงความคิดเห็นยังมีน้อย เช่น การวางแผนหรือการกำหนดรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในพื้นที่ท่องเที่ยวสามเหลี่ยมทองคำ ซึ่งไม่เป็นไปตามแนวคิดของวีระพล ทองมา (มปป.) ที่กล่าวว่า ชุมชนต้องมีส่วนร่วมในการจัดตั้งองค์กรภายในชุมชนเพื่อรับผิดชอบกิจกรรมนี้ หรือผลักดันให้องค์กรชุมชนอื่นที่พิจารณาแล้วว่ามีความพร้อมทำหน้าที่รับผิดชอบเป็นหน่วยงานหนึ่งขององค์กรนั้น ๆ ถึงแม้ชุมชนจะเป็นหลักในการทำกิจกรรมสร้างสรรค์ตามกลุ่มวิสาหกิจชุมชนก็ตาม แต่ในด้านอื่น ๆ ยังไม่แสดงการมีส่วนร่วมที่ชัดเจนมากนัก ส่วนพจนา สอนศรี (2546) ได้กล่าวไว้ว่า การทำงานร่วมกันของชุมชนเพื่อศึกษาในหัวข้อดังนี้

- 1) การสำรวจทางกายภาพ เช่น ทำแผนที่รอบนอก (แสดงแหล่งทรัพยากรธรรมชาติและที่ดินทำกิน) การทำแผนที่รอบในหมู่บ้าน (แสดงที่ตั้งของบ้านเรือน ทรัพยากรคนสร้างและทรัพยากรธรรมชาติ)
- 2) ศึกษาประวัติศาสตร์ชุมชน ภูมิปัญญา วัฒนธรรม ประเพณีของชุมชน
- 3) ศึกษาความสัมพันธ์ของชุมชนกับการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ และทรัพยากรเพื่อการท่องเที่ยว
- 4) ศึกษากลุ่มต่าง ๆ ในชุมชน ซึ่งผลการศึกษานี้จะทำให้เห็นศักยภาพ-ข้อจำกัดของชุมชน และปัญหาของชุมชนร่วมกัน หากการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของบ้านสรวกต้องการพัฒนาไปสู่ความยั่งยืน ควรเปิดโอกาสให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนในระดับการวางแผนและกำหนดรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ร่วมกัน

3. องค์ความรู้ด้านผลลัพธ์การการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

การมีทรัพยากรการท่องเที่ยว และทรัพยากรมนุษย์ที่มีแนวความคิดเชิงสร้างสรรค์ที่จะสามารถนำทรัพยากรต่างๆที่มีพัฒนาเป็นกิจกรรม หรือสินค้าเพื่อนำเสนอแก่นักท่องเที่ยว มอบประสบการณ์ที่มีส่วนร่วมและเพิ่มทักษะให้นักท่องเที่ยว เช่นดังในปัจจุบันบ้านสบรวกในพื้นที่ท่องเที่ยวสามเหลี่ยมทองคำได้พยายามเสริมจุดเด่นในเรื่องธรรมชาติของพื้นที่มาประยุกต์กับธุรกิจ และกลุ่มวิสาหกิจชุมชน โดยสนับสนุนมุมมองการอนุรักษ์กิจกรรมสร้างสรรค์ไปพร้อมกับการท่องเที่ยว เพื่อสร้างกิจกรรมสร้างสรรค์หรือสินค้า/บริการเชิงสร้างสรรค์ใหม่ๆ ที่โดดเด่น เป็นเอกลักษณ์ยังจะทำให้บ้านสบรวกในพื้นที่ท่องเที่ยวสามเหลี่ยมทองคำก้าวเข้าสู่การเป็นเมืองเมืองแห่งการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ได้อย่างแท้จริง

4. องค์ความรู้ด้านรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิง

สร้างสรรค์ การวิจัยพบว่า ทรัพยากรของการท่องเที่ยวของบ้านสบรวกมาจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ผ่านวิสาหกิจชุมชนที่ได้รับความสนใจจากนักท่องเที่ยวรุ่นใหม่มากขึ้น แต่ปัญหาประการสำคัญของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยเฉพาะในกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมสร้างสรรค์ต่างๆ ของชุมชนที่ผู้นำกิจกรรมได้ลำดับความรู้ในกิจกรรมของตนเองเป็นขั้นตอนด้วยการให้นักท่องเที่ยวได้ลงมือปฏิบัติ ทั้งนี้กิจกรรมสร้างสรรค์จะสร้างรูปแบบ ทิศทางภาพและรวมของกระบวนการเรียนรู้ในให้นักท่องเที่ยวทุกกลุ่มได้ เมื่อนักท่องเที่ยวได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมสร้างสรรค์ต่างๆ การมอบประสบการณ์ที่มีส่วนร่วมและการเพิ่มทักษะให้นักท่องเที่ยว เช่น การทดลองจับปลาเอง การประกอบมันแกวเคียวเอง โดยรูปแบบการจัดกิจกรรมสร้างสรรค์เป็นสิ่งสำคัญที่ชุมชนต้องมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ด้วยการร่วมมือกันนำเสนอนวัตกรรมรูปแบบทางการท่องเที่ยวใหม่ๆ เพื่อส่งต่อไปแก่นักท่องเที่ยวที่สนใจ

เป็นการสร้างการมีส่วนร่วม ทักษะ และประสบการณ์ ในกิจกรรมการ
ท่องเที่ยวให้เกิดขึ้นกับตัวนักท่องเที่ยวเอง ในมุมมองของ Richards (2010b)
ที่กล่าวว่า การมีรูปแบบการท่องเที่ยวที่ดี ไม่เหมือนใครจะเป็นการสร้าง
จุดแข็งให้กับชุมชน ดังนั้นกิจกรรมสร้างสรรค์จะเป็นรูปแบบ กิจกรรมหรือ
สินค้าที่สร้างประสบการณ์ หรือทักษะ เป็นการขายสิ่งที่จับต้องไม่ได้ แต่ยัง
คงไว้ซึ่งความประทับใจประสบการณ์ที่ดี เมื่อนักท่องเที่ยวได้มี ส่วนร่วมใน
กิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ดังกล่าว อีกทั้งยังสอดคล้องกับงานของ Jonjoubson
(2008) ในหลักการที่ว่ากระบวนการเรียนรู้เป็นการให้ความร่วมมือแบบทักษะ
เบื้องต้น การพัฒนาความสามารถและการสร้างความรู้ใหม่ และการจัดการ
ความรู้ที่กลุ่มเน้นความรู้ขององค์กรและความรู้ที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น
และยังสอดคล้องกับงานของ Chantarasombat and Srisaard (2007) ที่มุ่งเน้น
ในเรื่องการจัดการความรู้ขององค์กรในชุมชนประกอบการสร้างความรู้
การแยกประเภทความรู้ การเก็บรวบรวมความรู้ และนำความรู้ไปใช้
การแลกเปลี่ยนประเมินความรู้ และสิ่งที่เป็นปัจจัยสำเร็จของกลุ่มคือ ความ
เป็นผู้กระตือรือร้นที่จะเรียนรู้ ความเป็นผู้นำ การมีส่วนร่วมของสมาชิก
บรรยากาศในการทำงานแบบมีส่วนร่วม และการที่องค์กรเป็นกลางของ
การจัดการความรู้

ด้านศักยภาพในการใช้องค์ความรู้มาจัดการการท่องเที่ยวเชิง สร้างสรรค์บริบทพื้นที่ท่องเที่ยวสามเหลี่ยมทองคำ มีดังนี้

ศักยภาพขององค์ความรู้ในการจัดการด้านการท่องเที่ยว
เชิงสร้างสรรค์ของบ้านสบรวกในพื้นที่ท่องเที่ยวสามเหลี่ยมทองคำ
พบว่า ศักยภาพที่ใช้องค์ความรู้ของบ้านสบรวก ศักยภาพการใช้องค์ความรู้
ต่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ศักยภาพการใช้องค์ความรู้ต่อการจัดเก็บความรู้
และศักยภาพการใช้ประโยชน์จากองค์ความรู้ชัดเจนที่เกิดขึ้นมีความ

สอดคล้องกับโมเดลการจัดการความรู้ 2 โมเดลคือ 1) เซกิโมเดล (SECI Model) ของ Nonaka, I. and Takeuchi, H.. (1995) และ 2) โมเดลแบบจำลอง รูปจรวดของสิทธิณัฐ ประพุทธินิติสาร (2557) กล่าวคือองค์ความรู้ และ ศักยภาพของการใช้องค์ความรู้ไปจัดการเริ่มต้นจากการกำหนดเป้าหมาย ร่วมกันภายใต้โจทย์การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ การจัดกิจกรรม การแลกเปลี่ยนความรู้ต่าง ๆ เกิดขึ้นหลากหลายรูปแบบที่มาจาก การสนทนา การพูดคุย การฝึกอบรม ซึ่งเป็นการนำความรู้แบบฝังลึก มาถ่ายทอดบอกต่อ จะเป็นการเพิ่มขยายองค์ความรู้ในพื้นที่จากคนหนึ่ง ไปสู่คนหนึ่ง จากกลุ่มหนึ่งไปสู่อีกกลุ่มหนึ่ง การจัดเก็บความรู้เป็นกระบวนการ สดท้ายที่จะมีการจัดบันทึก และจัดเก็บความรู้ในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อเป็น การขยายผลความรู้ และบอกต่อแก่นักท่องเที่ยว ซึ่งถือเป็นพลังสำคัญใน การขับเคลื่อนองค์ความรู้ไปสู่ภายนอก และสามารถขยายเป็นโครงข่าย องค์ความรู้ได้ในการจัดกิจกรรมเพื่อการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ต่อไปใน อนาคต

องค์ความรู้ดังกล่าวจะเป็นองค์ความรู้แบบฝังตัวที่ติดอยู่กับ ตัวบุคคล ทางออกขององค์ความรู้แบบฝังตัวนั้น จะใช้กิจกรรมสร้างสรรค์ เป็นตัวนำองค์ความรู้นั้นให้บุคคลแสดงออกมาด้วยความสามารถเฉพาะตัว ศักยภาพขององค์ความรู้ตัวบุคคลออกมาสื่อสารระหว่างกันที่สร้างกระบวนการจัดการความรู้ของบุคคลที่มาจากตัวองค์ความรู้และประสบการณ์ตรง ของแต่ละคน เพื่อนำองค์ความรู้ทั้งหมดมาสร้างเป็นเอกสารในการจัดเก็บ ความรู้ ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อชุมชน นักท่องเที่ยว ภาครัฐ ภาคเอกชนที่นำ องค์ความรู้นั้นมาใช้ให้เกิดประโยชน์ได้ สิ่งเหล่านี้ถือเป็นศักยภาพของ การนำองค์ความรู้ในลักษณะแบบเป็นวงจรที่เมื่อสามารถถ่ายทอดองค์ความรู้ แล้วสามารถย้อนกลับไปกำหนดองค์ความรู้ในรูปแบบอื่น ๆ ได้อย่างต่อเนื่อง

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. การจัดบันทึกความรู้จากผู้รู้ เช่น ปราชญ์สมาชิกวิสาหกิจชุมชนพบว่า มีการบันทึกความรู้จริง แต่เป็นการบันทึกความรู้เดิมแบบหลวมๆ และองค์ความรู้ฝังลึกที่ยังมีองค์ความรู้บางส่วนที่เป็นความลับอยู่ จึงทำให้การวิจัยเรื่องนี้อาจลงลึกได้ไม่มากเท่าที่ควรในแต่ละส่วนขององค์ความรู้ ถ้านำความรู้ที่บันทึกแบบลงลึกออกมาใช้ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยวกลุ่มท่องเที่ยวโดยชุมชน หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยชุมชน สามารถนำไปใช้เป็นกรอบในการออกแบบกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ให้กับพื้นที่ท่องเที่ยวสามเหลี่ยมทองคำของตนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. ชุมชนความสนับสนุนการนำความรู้ขีดจำกัดมาพัฒนาและใช้เพื่อมุ่งสู่การท่องเที่ยวที่มีคุณภาพ สอดคล้องกับนโยบายการขับเคลื่อนไทยแลนด์ 4.0 ด้านการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่นโยบายหลักคือการปรับเปลี่ยนโครงสร้าง เปลี่ยนระบบเศรษฐกิจที่เน้นการพัฒนานวัตกรรมของตนในระดับที่เหมาะสมและสร้างสรรค์ เช่น การนำระบบ Internet of Things มาใช้เพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ให้เกิดความยั่งยืนต่อไป

3. ภาครัฐและองค์กรที่เกี่ยวข้องควรให้การสนับสนุนในเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ โดยเฉพาะแม่น้ำโขงที่เป็นแหล่งเรียนรู้เกี่ยวกับพืช สัตว์น้ำ ระบบนิเวศ ป่าที่เป็นแหล่งการเกิดขึ้นของต้นไม้ สมุนไพร และสัตว์ป่า ซึ่งล้วนต่างแสดงถึงความอุดมสมบูรณ์ของระบบนิเวศที่จะนำมาเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่มีประสิทธิภาพมากกว่าการที่มนุษย์สร้างขึ้นเอง

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรนำกระบวนการจัดการความรู้ในชุมชนอื่นมาวิเคราะห์เปรียบเทียบกัน เพื่อค้นหาชุมชนที่มี ศักยภาพในการจัดการความรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ เพื่อนำไปสู่การเป็นพื้นที่ต้นแบบด้านการจัดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ให้แก่ชุมชนในพื้นที่อื่นต่อไป

2. ควรมีการศึกษาให้ทันต่อเหตุการณ์ปัจจุบันที่เกิดขึ้น เช่น การแพร่ระบาดของ COVID 19 ที่ส่งผลต่อการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในพื้นที่ท่องเที่ยวสามเหลี่ยมทองคำ

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

- กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2560). แผนพัฒนาดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม ภายใต้ภารกิจของกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา พ.ศ. 2560-2565. กรุงเทพฯ: ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร สำนักงานปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา.
- คณะวิจัยชาวบ้านเชียงของ-เวียงแก่น. ไชยณรงค์ เศรษฐเชื้อ (บรรณาธิการ). (2547). แม่น้ำโขง: แม่น้ำแห่งวิถีชีวิตและวัฒนธรรม. เชียงใหม่: เครือข่ายแม่น้ำเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โครงการแม่น้ำและชุมชน.
- ทิพวรรณ หล่อสุวรรณรัตน์. (2553). องค์การแห่งความรู้:จากแนวคิดสู่การปฏิบัติ. กรุงเทพฯ: แชนพรีพรีนติ้ง.
- ทัศนีย์ ดอนเนตร. (2556). องค์ความรู้ภูมิปัญญาเรื่องประเพณีการแข่งขันเรืออำเภอยางตลาด จังหวัดยโสธร. ยโสธร: ฝ่ายวัฒนธรรมอำเภอยางตลาด ที่ว่าการอำเภอยางตลาด.
- พจนา สอนศรี. (2546). เอกสารการสอนชุดวิชา หน่วยที่ 8-15 การจัดการนันทนาการและการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- รัชนิ พิมพิบูล. (2554). รายงานข้อมูลวิสาหกิจชุมชนจังหวัดเชียงราย. เชียงราย: กลุ่มส่งเสริมและพัฒนาเกษตรกรรม สำนักงานเกษตรจังหวัดเชียงราย กรมส่งเสริมการเกษตร.
- วีรพล ทองมา. (ม.ป.ป.). การท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community Based Tourism: CBT) สำหรับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนในเขตที่ดินป่าไม้. เชียงใหม่: คณะพัฒนาการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยแม่ใจ.
- สถณี อาชวานันทกุล. (2560). “การท่องเที่ยว ‘ไซส์ใหญ่’ กับการพัฒนาที่ ‘ไม่ยั่งยืน’”. (ออนไลน์). จาก <http://www.etatjournal.com/web/menu-readtat/menu-2017/menu-32017/791-32017-big-size>. เข้าถึงข้อมูลเมื่อวันที่ 1 กันยายน พ.ศ. 2562.

สิทธิรัฐ ประพุทธินิสาร. (2557). แนวคิดและทฤษฎีว่าด้วยการพัฒนาเชิงพื้นที่แบบบูรณาการ (ABC). เชียงใหม่: คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬา จังหวัดเชียงราย จาก www.chiangrai.mots.go.th/graph_views.php?graph_id=16, เข้าถึงข้อมูลเมื่อวันที่ 9 มกราคม พ.ศ. 2562.

ภาษาอังกฤษ

Becerra, F. I. Gonzalez, A. and Sabherwal, R. (2004). Knowledge Management. New Jersey NJ: Pearson Prentice Hall.

Chantarasombat, C and Srisa-ard, B. (2007). Developing a Knowledge management model for self-reliant communities. Educational Journal of Thailand. 1 (1): 83-94.

Community Enterprise Promotion Division. (2013). Community Enterprise Information Systems. Retrieved September 23, 2013, from <http://smce.doae.go.th>

Jonjoubson, Lunthom. (2008). An Integrated Knowledge Management Model for Community Enterprises: A Case Study of a Rural Community Enterprise in Thailand. [Abstract]. (online). from www.researcharchive.vuw.ac.nz/bitstream/handle/10063/796/thesis.pdf.txt;jsessionid=4A2F74AE50C2EA51FFB63_FF0E7A10055?sequence=4. Retrieved May 15, 2010.

Nonaka and Takeuchi. (1995). “โมเดลเซกิ (SECI Model)”. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก: <http://aminaghazadeh.edublogs.org/2010/08/30/nonakas-seci-model/>. เข้าถึงข้อมูลเมื่อ วันที่ 1 มีนาคม พ.ศ. 2562.

- Oranratmanee, Rawiwan. (2012). Karn Chai Pauen Tee Satharana Pen Thanon Kon Dern Bab Talad Nad Nai Maung Kong Thai. (In Thai) [The Use of Public Space for Walking Street in a Form of Flea Market in Thai Urban Cities]. Bangkok: Thailand Research Fund.
- Richards, G. (2010). Creative Tourism and Local Development. In Wurzburger, R. (Ed.). Creative Tourism A Global Conversation how to provide unique creative experiences for travelers worldwide: at present at the 2008 Santa Fe & UNESCO International Conference on Creative Tourism in Santa Fe. (pp. 78–90). New Mexico. USA.
- Richards, G. (2011). Creativity and tourism: the state of the art. *Annals of Tourism Research* 38 : 1225-1253
- Richards, G. & Marques. (2012). Exploring Creative Tourism: Editors Introduction. *Journal of Tourism Consumption and Practice*, 4(2): 1-11.
- Richards, G. and Raymond, C. (2000), Creative Tourism. *ATLAS News* 23, 16-20.
- Romana KOREZ-VIDE.(2013), Creative tourism as a source of innovativeness and sustainability in tourism. 1307-1320.
- Wurzburger, R. (2010). Introduction to the Santa Fe & UNESCO International Conference A Global Conversation on Best Practices and New Opportunities. In Wurzburger, R. (Ed.). Creative Tourism A Global Conversation how to provide unique creative experiences for travelers worldwide: at present at the 2008 Santa Fe & UNESCO International Conference on Creative Tourism in Santa Fe. (pp. 15–25). New Mexico. USA.
- World Tourism Organization. (2016). Tourism 2020 vision. (online). from <http://pub.unwoto.org/WebRoot/Store/Shops//Infoshop/Products/1189/1189-1>. Retrieved May 17, 2019